

apsnɑ qapʃ

ari aʒurnal yəmz rəla
znək itrəɪueiţ

1937

ak. aqua

Союз Советских Писателей Абхазии

Апсны Капш

3

1937

Журнал выходит в два месяца раз.

apsnə asoveţ ƫquyyɲa reidķəla

apsnə qapſ

3

1937

ari aƶurnal yəmz rəla znəķ itrəɲueiţ.

akuçara

apsnəʏi acentr nagɜara komitet akərtua ʃquəy-ʒəu ilia ɣavɣavaɜe diəiʃtei a-100-şəkusaʏəi iubilei amyapgarazə.

ak. aquₐ 27 mai 1937 ş.

1. aphəntəʃra uals iadzaait ilia ɣavɣavaɜe iyəmtakuaraxıʏ ialkaau apsəʃala ʃquəknə itrəʃrazə.

2. uals iadzaait azurnal «apsnə qapʃ» aredakcia (s. ɣanba) itnaʃərc ilia ɣavɣɜvaɜe ipstazarei iyəmtakuei irəzkəu anomer.

3. ilia ɣavɣavaɜe iəxıɜ rxəzaait a-9-ʏı akərtuɜ şkoləi gudoutaʏi ixarʏaau aguabʃanəʏ şkoləi.

4. ak. aquₐ iəqou marinskii ha xıɜəs izmaz aulica ilia ɣavɣavaɜe iəxıɜ axəzaait..

acentr nagɜara komitet axanʏayə **a. agrba.**

acentr nagɜara komitet asekretar **i. ayardan.**

b. ʃənkuba.

kərtҧəlaxı

ҧəy-ças aryaş coiţ ҷijxəsla,
ui eipş inxogıə rguə axıçarəu,
aʃxanҧ aga eimazdou ît̂əşla
abranҧ salamuр iuəzyəu.
anaaҧ-guaqraҧ iiəz kərtҧəla
jlar rəmų iarʒəiţ uguərya.
iît̂əz dərʒajoiţ uərt ît̂axkəla
urxa, udəiaʒ upşaha.
amra taųųeiţ aiyxaa uyəça
ҧəcla aҧapsaxţ ui zənʒas.
diiţ uara uҧə stalin dəuuʒʒa
zeipş kavkazaҧ oy dmiʒac.
dunei aqajlar ui drapəzouр
ixşəy-dəu auəs-aҧ oma aʃoiţ
iəxıʒ aoıa izə xəît̂k iayəzouр
dʒəjar million-uaa rəpsərʃoiţ.
ankıa aҧəm-uaa iuxəryon amquəl
xҧaît̂k azneiuan uguaxıə.
ȧga iʒxəçuaz nəkulón uadgıəl
uît̂tkua ҧnajjon rəpşaoıə.
uɔmşkua mşəməzţ içxə eikuaran
aisraҧ aha ua ilaşon.

axҧa myasbəʃ, ҧeimaa kayran
aʃgıa ʃəcəy uiʃaqıon.
ua utəphaʃa upşa xaa rҧaît̂on
rəxʃə kilarxa. znə iît̂aqıon
aҧa eipş iʒəʒo ҧəm nap iaguît̂on
aga psləmʒaҧ uərt şabon.
kazbek aşla ui şahatəuр,
amcei ahei zguə agaxıaz.
mra ît̂axuala aguə rahatəuр.
sirî̂a uduʒʒouр uoıiaz-oıiaz!
iaî̂a anəyuan rustaveli
abkua aatgəlan iʒəryuan,
iҧə amca aҧəcqıo ua ţarieli
pslahî̂a icaʃagı abauan.
ui aʃtaxı amra guazərhaga
aʃxa asəҧhagı anəxkou
işanəųųalo amraxuaga
ui eipş uayəųeiţ ukakukuou
unasəp-dəu pxaşţ naʒaʒa
aryaş aiyxaaҧ imcaxəeiţ
uiaaira dəukua. iîtua ukuaça
ҧəcla anxaʃa zegı arҧeiţ.

aqua 1937 ş.

ia. balaxaşvili.

i. ɣavɣavaɜe ixuɣrei iarpəzbarei

ilia ɣavɣavaɜe diiţ ħa irəpxıaɜoiţ okţiabr mzą 27, 1887 şəkusą raan, imeţriką ʔquə aɸə ianvar mzą 20 azə diiţ ħa aħoiţ axa iara ɣavɣavaɜe ixata gıə iavţobiografiaɸə ianvar mzą 20 rzə dşiiz aħoiţ.

ilia ɣavɣavaɜe ɹab grigorii ɣavɣavaɜe ixşarakua aniuaz aʔquə ianiçon. apoeţ ilia «27 okţiabr azą diiţ» ħa — iaħʃa aʔquə ianəlçeiţ.

ian ləxşara raaɜara daara axşəy zəʃtra azəluan, amş naqıa ubart inarəkulərɜuan. akərtuaɸi kərtʔalą eitagaz aliţeraţurei ʃaxulą izdəruaz mariam ɣavɣavaɜe uaxənla lxuəɣkua aa izganə dnarəlaɸanə apovesţkuei aitaħakuei dərzapxıon. adəryaɸnə lxuəɣkua drəzçaauan ia xa dzəpxıaz eitaħanə ilarħarcə, iara ubrialagıə lxuəɣkua agua laʔara rəmanə ickıanə ibzianə aɣaɹara dlərçaracə.

ilia anxaɣa rxuəɣkua drəcnə açara dalagəeiţ, igucaraķnə iazəɜəryraɸə eipş bzia aja razħoz akətanɸi apap iɸə. axuəɣkua ʃaʔə iarķnə ʃəbʔonnɜa aça ra rçon. abʔaapnə ixumarua adə iəkun, arçayə eitaħakua ixamştɜo ixşəy aɸə iaanxəeiţ ilia, ui aʃtaxı aķrançə uərt aţe makua iyəmtakua rɸə ixə iairxueiţ «zxə akuəzçaz — dimiţri», «xıaɣxuamazɸi aitaħa». mɣxarak şilasəz ſtamta ubaraɸə iəqouɒ «ɜɣɣia eitaħa» ħa iiyəz apovesţ aɸə.

ilia lassə-lassə anxaɣa rxuɣkua eizganə iarei darei aja ein raąɻakua eiçrəpxıon.

ilią qazʃas iəmakuaz ħa iaħʃa elizaveţa lgualaʔarakua rɸə ilħoiţ.

— sara iaħʃa nina ilħanə isa haiţ ħa lyueiţ lara ilia iəkulaɣa zegıə daarəluķaaraɸə iqazʃa şəbziaz, dəşuoytənɣəz. hara hanəxumaruaz uəsqan iɸhalaiərxuaməzţ.

ilia lassə-lassə aħarakua rəxıɣɜ diəcguarçlon. anxaɣa axıʃɣa rəpstazaara guaqra ɣgıa ixə aziʃtəzar akuxaɒ iagıəiyiţ iara ui aɸ açəxuɸanə.

apansioni, akҧi aja enraalakuei

ilıa aşəɜ iəxıţ. dahxuĭҧueiţ rhan ynâҧ xuĭəla daara akǩər rҧidərĭalţ, axa akǩgıə imәxueiţ. nas itənxaʒa kart dərgaracə rəɜbeiţ.

ilia aşəɜ şaaiəlgaz eipşʒqıa. iab grigorii ɥavɥavaɜe ianuşev skǩii gakǩei rpansion deiteiţ. uəsqan ui apansion kart iəqaz egıərt apansionkua zegıgıə ireioɯəup ha irəpxıaɜon. uaqa inaganə rəxşara arton aɥinovnikʒei aamstʒei.

— gakǩei duoyə qbaran, — ha ihoiţ ilia ɥavɥavaɜe —axa inapaҧə iəqaz içayʒa abək ieipş igucarakǩnə dərxəlapşuan. iara auəs aziuan içayʒa rçasqazfakuei (nravstvenni) rəxşəyi azərhara, akǩlass aҧə açara daҧəmkǩua axa iəmanə daaqalacəpxıaɜa açayʒa rҧə daainə draʒajon. rguə irҧəɯomәzt muzikǩala iqaiçon aimprovizaciaҧ koncertkua».

1848 şəkusa rzə ilia ian dəpsiţ ınariam danəpsə aftaxı, grigorii ɥavɥavaɜe iynəqa daalgəeiţ xşara dəzmaməz iahfa aphəs eıbą makǩrina, ui ilaaɜar akǩuxəeiţ zan dəpsəz grigorii ixuəɥkua. iqaləeiţ apxənra iaaiţ apsfara kanikǩulkua. ilia da naurəft ikəta kvareliqa dceiţ. ui aamtazə dalagəeiţ, iarą aja einraalakuą rəyra.

ilia danəxuəɥəzgıə aja einraalakua iyuan. axa sara uajəfta sajiţ isgualaĭom ha -- lheiţ ilia ianaɜɜei.

akətaҧə axa iəmanə daxıənɜaqaz esəmşagıə anxaʒa draʒajon ilia. eizigon jlara rhamtə amaţerialkua. eizigon alakukua, acufarakua, ajapqakua, ubas egıərtgıə... bzia ibon aҧə-

rpən azəɜəryra...

akanikǩuli anənʒa aftaxı ilia apansionaxı deitaaiţ. apansion aҧə 5 şəkusa açara aniça aftaxı 1850 şəkusa raan kartҧi agimnazia pf-klassk rəqnə daanaxuaraҧə dqaləeiţ. axa pasa eipş gakǩei ipansion aҧə dəqan iara.

1852 şəkusa raan kardanaxı akətaҧə irəmaz iahfa eihaɓə nina pa dlouiţ. ui deigurotian iahfa aja einraala asalam ĭquə lziyiţ.

rab danəpsə aftaxı ɥavɥavaɜe itaaʒa zegıə nxara ha kartqa iceiţ. ilia gakǩe ipansion aanəʒnə itaaʒa raxı dyeiţ.

aakǩlassk rəqnə dəşҧaz algara zə aegzamen mtiɜakǩua ilia agi mnazia dtəçiţ. aprelı mza 12. 1856 şəkusa raan apekǩun itaxxəeiţ ilia ɥavɥavaɜe idokǩumentkua.

peterburg

ilia petərburgqa acara iguə itan, axa apara aximaməz azə dzəmco daanxanə dəqan. ubasqan iab iahfa makǩrine solomon ɥavɥavaɜe diaʒajeiţ esəmza ilia izitilaracə 40-40 maat.

1857 şəkusa raan urəsҧəlaqa iceiţ, auniversiţet italarcə. uəsqan iəqaz apxıagəla ideiakua eilkǩaanə zəҦrəlazgalaracə ztaxkuaz, gupyək açara itaz akərtua ҧarakua.

ubart aguəp drəlan ilia ɥavɥavaɜegıə.

uəsqan acaga-aagakua daarak imanĭalaməzt aqnəҧ məzkə amya iəkuz auaa ikǩara psaraxa petərburg ineiţ.

oktiabr mza 15, 1857 şəkusa raan aegzamenkua ftəxnə i. ɥavɥavaɜe dtaləeiţ ɥaiuristҧ fakultet akҧi akurs «akamerialı ni naukǩakua rrazriad» aҧə.

cxəraa dimaɜamkua ari akalakı dəu aɸə i. ɥavɥavaɜe daara aguaqrakua ixəigəeiţ. «sqəbei sarei esminut haimxaʒgıoup» ħa aguamçra iəmaz daxaşşaanə bzia iidəruaz azə ieiħeiţ iara.

açara axıəiçoz azə idərîaz apara səîmərîan ħa arzahal ala imgalar psəxuaïəmamkua dqaləeiţ, iagıalaigalţ ui eipş arzahal.

asţudenţ kruzok

peţerburgɸi asţudenţja —akərtja irəman «kavkazaa rəkruzok may» ħa izəftaz akru zok.

n. nikolaɜe izləeiħoua ala aromanţizm iamɸxanakəz «zləmhaqənɜa volıţer-skoţţ iyəmtakua rçara inalagaz» i. ɥavɥavaɜe dəuk mərçəkua akruzok aguqaçayəs apxıagəlavəs daaqaləeiţ.

i. ɥavɥavaɜe daara bzia ibon aîquə pxıara. alekciakua uəsqak rzəɜəryra ǧucaramkəua aɸəm îquəkua daara drəpxıon. eiharakgıə — apolitikəei aekonomikəei rɸə zħoz ia arlasnə uərt inarəcləeiţ ajəɸɸi akərtua liţeraţurei evropaɸı akʟassikkuei.

1858 şəkusa alagamtazə ilia kərtîala eiteigəeiţ:

şiller. bairon, volıţer-skoţţ ryəmtakua rəqnəɸ.

iaaiţ aegzamen kra aamtɜ.

aɸəm îquəkua rəpxıara bzia ibanə alekciakua irjəxqıanə ıəqaz ilia ɥavɥavaɜe aoıaraħa açara dnalagəeiţ, uaxəkəi ɸnakəi rəla 18-20 saat auəs iuan znəzənlagıə açara zənɜa daraapson.

dəuk mərçəkua ui aftaxı ɸħarala yə-mzə ħa dceiţ iara peţerburg dalçnə.

aîquə yra

ıiun mza 20 rzə bzia iiboz ikəta ţiarlevo aɸə aja einraala ɸəc iyueiţ ilia. ubasqan naxəs ixtakna iço dalagəeiţ puşkin iyəmtakua, ipsadgıəl aɸə daxıənɜaqaz 2 məz rəynəuçqala a. s. puşkin iaja einraalakua eiteigəeiţ, ui anaysangıə iyəiţ, «liubi», «molitva» «na-yuzbine» «son» «dokole» «pavlov iparк» «kogda demon».

peţerburgqa icara aamţa anaai ilia daquəçiţ azurnal «cis kari» («aîapf») aredakcia azura nasgıə daquçiţ adəryaşəkusan ianvarɸi anomer ianərçaz gioţe iaja einraalakua reitagara.

1858 şəkusa okţiabr azə ilia peţerburgɸi auniversiţeţ aybaɸi akurs aɸə dɸeiţ.

akompoziţon ɥaikovskii iaħfa bzia dbanə, ɥavɥavaɜe ubri iləzkna aelegikaɸ ajaeinra ala iyəiţ. ubri aamtazə geine iyəmtakua akrə eiteigəeiţ, iagiyiţ aja einraala bziakua.

ianvar mza 1859 şəkusa raan ilia ɥavɥavaɜe iyəiţ ajaeinraalakua daɸa xuba, nasgıə apoema «ayrdili» («anuər») akɸi avarianţ.

ɥaikovskii iaħfa bzia dşibac dibo dəqan. lara lxata dəzuəstəz mħaɜakua abziabara zmaz apoeţ iaħfeihab nina ilziyəiţ ui aɸə. bzia iiboz ɥaikovskii dləeguəroıaɜanə ɥavɥavaɜe iaħfa dləħeiţ, bzia iibo apħəzba mtanə iləitaracə iləeiħaxıou pħəsɸ raznə maqəei aqamei izənaltiracə.

mai mzazə ilia iaaizjərqeiţ

aʃa ikqaʒʒo aɥəmazara. aɥəmazara aniəxı aegzamen kra aɸhara pətk inaxdərparacə arzahal riteiʇ. dzəhaz auəs inarəgzeiʇ. ilia iɸəixuʃɸracə ipsadgıəl kərtɸəlaqa daaiʇ. yba xpa mşə kart daagəlanə nas ikətaxı dceiʇ.

ɥavɥavaze uaxı dəşcoz amyan iaaiɸahaiʇ uəsqanɸi aamtala eicərdəruaz abragı guaxaraʃvili iarei. abragıy daara bzia ilia diznəqueiʇ, ıara iaxı dəmyaxganə akər ajabəʒkua ieiheiʇ.

yba-xpa mzə rəʃtaxı ɥavɥavaze xar iəmamakua danəqala peterburg deitaceiʇ. ua dəşneizʒqıa daara dzəzxuəcəz abragıy guaxaraʃvili iarei reiniara aɸə saxıa yərala irɸeiınə ayra napalaikəiʇ, apxıaɸi aredakcia prozala iyəiʇ, akɸi avariant iaxızəup «kako» ui aftaxı ayra dalagəeiʇ «kola» zəxızіçaz aybaɸi axə. ubart aybagıə neicıçan açəxuɸanə irəlçiʇ zənza ixaz-xazəu ayəmtakua xpa: «abri iouma abragıyə?» «ayɥia eitaiha» apoemakua «abragıyə kako» («abragıyə ipstazaara aqnəɸi aepizod»).

iiulı mza 29, 1860 şəkusazə garibalıd izknə iyiʇ aja einraala:

isahaueiʇ, isahaueiʇ istaxəu
abʒə,
ipərʒʒo adaɥkua rəʃtəbʒə.
asamartal adəd bʒə goiʇ,
anasəp mşkua rʃapʃ azə.
ari abʒə iahranakəueiʇ
aguəoıra ʒəmzaxa səynuçqa
eilaşueiʇ.
anʒa! isərha mʃan sara
sɸəlaɸgıə abri eipş abʒə!

astudentʒa rçəsrei auniversiʇeʇ alcarei

senʇiabr mza 1860 şəkusa raan irəlarheiʇ astudentʒa rzinkua zərkıaɸəuaz auniversiʇeʇ reforma pqarra ɸəckua. astudentʒa oıarʒei, zxala iaain alekcia iazəzərykuozi açara axıərçoz azə uaanza apara ddərʃazoməzʇ. areforma ɸəcala uərtgıə apara rəmʃalar qamlo iqaləeiʇ: astudentʒa aizara qaçara iakuitəmkua iqaləeiʇ; aegzamen zzəmkəuaz astudent adəryaşəkusanə iɸarta akurs aɸə deitaɸanə apxıara dakuitəmkua aşkol dalərco iqaləeiʇ; astudentɸ kassakuei, abibliotekakuei ubas egıərtgıə aorganizaciakua auniversiʇeʇ iaxəlapşəz administracia rnapaxıə iiasiʇ ubas egıərtgıə.

ari areforma daara eilanargıaʒiʇ astudentʒa.

— «aşinelı knahartaɸə, — ha iyueiʇ n. nikolaze, — iaaʒərçəiʇ uaanza zeipş qamlazacəz aprokʃamacia «abipʃara ɸəc» ha axıəznə.

dəşpa rəxuapşuaz ɥavɥavaze abart iəqalaz auəs ɸəckua? uərt auəskua rçəxuala iguə iaanagoz iyəiʇ iara «peterburgɸi akərtʒa — astudentʒa» ha xəs iatanə iiyəz asalam ʃquə aɸə.

— «sara izdəriʇ iagıxasçeiʇ, — ha iyueiʇ iara, — xızə nagzaza zlou agueichara ʃara iʃtaxnə ʃşəqanaçaz, aɸxuapxıəzi anəhapxızi zlou auəs anapalakra igɸacalan irəmou. guək psək ala axakuitra iaftazayəu auaa rəzxıahara auəs ʃşalagaz. məzdarak iəqou ui aup, haznəu aʃəşəkusa — akulak ʃəşəkusoup. amɥ aɥəxʇ xnajoiʇ: iara ubri aqnəɸgıə iahagıə iɸxuap-

xɪɜəuƿ uərt igҧacalou auaa izҧəu auəs...

sara sguə azəybamkua ixaçanə isəmouƿ abərzenkua abər jə izzəkupo axakuitrei azini ruəs, iəqou zegɪə işəriaaiua akə aqnə eipş aybaƮgɪə, iҧəʃaaşt aɬakɪkuei abzarbzankuei rbəʃkua.

ɬara hapsadgɪəl ialçnə açara dəu hçanda ħa aƮəm qara icanə iəqou hƮəla azəħan zaqa ɬapsou sara saçkɪəsgɪə ɬara ijdərueiţ. hƮəla guəoɪərtas iamou ɬara ɬouƿ. ɬara ɬouƿ, — hapxɪaqazə hzəkuguəoɪəuanə ɪhamou. ɬara ɬual anagɜaxa ɬərəmtakua iara ubri iaxqɪanə ɬdərra nagɜanə ɬƮəlaxɪ ɬzxnəmħəuazar, uəs qalargɪə qaloiţ, axa uəsqan izəkuguəoɪrəda ɬara ɬƮəla?...

ɬara açara ɬçeiţ. iɬçala. adərra raʃanə eizəjga. makɪanazə qargɪə ɬadəmgəlan. ɬəmų zegɪə açara iazəɬk. ioɪuoɪuaɜou çarala ɬҧeibəɬta, ɬaxəlapşla ɬara guoɪərtas ɬəzmou ɬƮəla, iara uaha daҧakazə iɬəħom, ubri amyala iɬəkuguoɪəueiţ, ɬara ɬəqnəƮ iagɪazəpşəuƿ axəeikurxarei arazqəi

ilia qavqavaɜe egɪərt akərtʃa-astudentʃa reipş auniversiţeţ aҧə iəqalaz arezim ҧəc daxɪadəmgəlaz ;azə auniversiţeţ dalərceiţ. iaxaankuou izlarħo ala. ialərcaz astudentʃa zegɪə eţapla rəpsadgɪəlkua raxɪ iaaiţ.

eiteigəeiţ **v. papaskɪər.**

ţician ţabiɜe.

akərtua liţeraţura aķlassiķ

ilia ɥavɥavaɜe akərtua liţeraţura ɸəc aɸə daara dəîquəyyə dəunə dəqouƿ. balızaķ dieipşuƿ hħargıə qaloiţ, izban aķuzar, 19-ƾi aîəşəkusa yəmtɜ bziala ixairƾaaiţ iara akərtua liţeraţura. aliţeraţuraɸə iəmou ayəmta xəķkuei iəlaz azeipş uə surakuei, asaxıa yəraƾ ibayxaƾra bziei rəla, iyəſtəixəiţ, an ķıa znə ibeiaɜaz iſtaxanə. iɥɥiaxanə iara ixaan dzəxıɜaz akərtua ķulıţura.

zaa itaxakuaz ayra abayxaƾra dəuɜɜa zlaz niķo barataſvili, aleksandr ɥavɥavaɜe, grigori orbeliani akərtuai ƿoezia ɸəc airɑ daarak irəzſakumərouououeiţ. ubart rəſtaxı auƿ ianʒərçua ilia ɥavɥavaɜe. akakii çereteli uaʒa pſavelai, uərt ryəmtakua eipşəm auəskua irəzķəuƿ, axa akərtua liţeraţura ɸəc aſata daarɜa idərouououeiţ. aſtaxıƾi abiparaɸə amɥxara ououua ro uiţ dara ryəmtakua ɟlarə iərƾnə ɟlara irəxuaraƾə, iaxıəqaz azə.

ilia ɥavɥavaɜe egıərt zegıə rapxıa ihaiərbeiţ baraţaſvili iy əmtakua, işrəpxıauaz amilatʒa zxarpaz pasaƾi akərtua ƿoezia, ihaiərbeiţ baraţaſvili iɸşrəlaiərxuz adunei zegıə aɸə iəqou arguamçrakua rƾə zħoz apoezia. dəu. daara hatər rəkuiçon iara ʒgıa ipş3anə ixaanə iyəz aleksandr ɥavɥavaɜe iaɟa einra alakuagıə.

iaħxəsəz aîəşəkusa ɑ-60 şəkusakua raan ƿeţerburg rɸeidərķələeiţ naɜaɜa ahraƾra iakuparac zɜbaz daara iououuaz aîquəyyʒa ɸaraʒa. akruzoķ ialakuaz zegıgıə aurəs rçayʒa dəuɜɜakua rideiala iaaɜaz studentʒan.

uərt daara rguə azəbəluan belinskii, gercen, dobroliubov, ɥernişevskii izəſtaz axakuitra aideia, ui eipş aideia rəpsadgıəl aɸə iaaganə alarʒara iazə xəianə iəqan.

XIX-ƾi aîəşəkusa aybaƾi abza aan içəsəz amilatƾ-revoliuciaɸə ilia ɥavɥavaɜe daara arolı dəu iəmanə dqaſəeiţ, ui auəs ɸəc xadara aziuiţ.

zegıə rapxıaɜa aimaķ ououua qaləeiţ aliţeraţuraƾ bəzîazə ab

ərgʒa abəzʃa zçaaᵽ uəskua daara irzᵩləmhaxəeiţ. ui abəzʃaᵩə macara irbeiţ dara amilat kıabzakua reikurxara. abzʃa areforma azəqaçara pərxagaķ eipş iaxuapşua ialagəeiţ.

ajəᵽᵽi azeipşᵽ uķladkua ķaʒnə abipara ᵩəc irtaxxoz aprinciр ᵩəckua qalaaiţ ha astaţia ynə. dazəkugəlţ ilia ɥavɥavaɜe.

ajəᵽra işəqac iaanxaracə zta xkuaz arxaiəstʒei darei aimaķ oıuoıua rouiţ, çabərgəuр rapxıa ɜa aliţeraţuraᵽ bəzʃei ayəʃa astili eimarķəiţ, axa işneiuaz azçaaᵽkua zegıgıə rᵩə eikumʃo iqaləeiţ, abərgʒei abiрara ᵩə ci aikupara ialagəeıţ, açəxuᵽanə daara aķraçanaķəuа iagıəqaləeiţ uərt reikupara.

abipara ᵩəc irəmaz aideiakua iᵩəcən, ibzian. ilia ɥavɥavaɜe rapxıaɜa iiyəz astaţia «ciskari» («aʃapſ») azurnal ianərçeiţ, axa aredakţor i. kereseliɜe aboıaaha idəriţ afəpka şiʒəqalaz. ilia ɥavɥavaɜe ui ajəᵽ zurnal uaha dzakumguəoıəua dqaləeiţ, nas ixala ixə dacxraanə eiᵩəiķaaiţ «sakartvelos moambe» («kərtᵽəlaᵽi ajabʒkuɜ») zaxıɜəz azurnal. ui azurnal aķuşa-məķuşa eizigəeiţ iara idgəlonə iəqaz aᵩarakua zegıə, azurnal iaoıaʒaz ireixəsʒqıanə iʒajo iagıalagəeiţ iara.

apublicistika uəsura inavargə lanə ilia ɥavɥavaɜe oıuoıualaʒqıa iərᵩieiţ asaxı yəraᵽ uəsuragıə. iaja einraalakua uəsqan iəqaz jlar rfakugəlafa psaxxaracə aprotesţ qarçon. romantiķala iyəz pasaᵽi apoeţʒa ryəmtakuа irᵩaiərgələeiţ kərtᵽəla arᵩəcra iazķəu aideia. iliriķa auay izə iguə rxaçaganə iᵩein iəqan.

znə ajenraalala nas aprozala daarəlaʒajeiţ aamstʒa rguaxə pəzjoz ahraᵽra uəskuagıə.

XIX-ᵽi aʃəşəkusa alagamtazə anxaʒa rçəsra xadas iazgəlanə iəqaz jlar rhamta aepos yᵽəs ifтəxnə ilia ɥavɥavaɜe iyəiţ zeipşəqaɜam apoema «abragı ķakо» ui apoemaᵩə apxıaɜa iaakugəloiţ ahraᵽra azçaaᵽə uəskua.

ubasʒqıa arevoliuciа psə axaçanə, ajeinraalala daara bzia eikurʃanə iyəiţ iarа «aɥrdili» («anuər»).

iiyuaz asaţira dəukua rᵩə apoeţ gualsrəla dərxəɥɥanə dʒa jon afeodalᵽ kıabzkua, açaskua, uəsqan axadara zmanə məşgarəla zaamta zxəzgoz asveţᵽ jlarа ha izəftaz auaa sᵽəla eimᵩxazķəz abri eipş aamta ʒgıa çəxua anbapʒo ha dçaauan iara. «aʒaoıuayəi», «akruyi» ha iiyəz ajaeinraalakua rᵩə ilia ɥavɥavaɜe aja pşaaxla, aja maɜala iynə ihairboiţ iaapəmʒaɜakua akrəzua, aqabaa ʒgıa iaçagəlou auaa ineibeipşnə apstazaara bzia şrə mam, guaqrəla adə işəkuu «apoeţ» ha iiyəz ajeinraalaᵩə ilia ɥavɥavaɜe iahirboiţ apoezia zəzkəz auəs ᵩəc.

iara dəzlagəlaz uəsqanᵽi auaa rəynəçqa imbeiţ ajlar zʒəçaxaz alafcara iʒəçgan laşarak dzərbaşaz agurçqul zmaz auaa, ubri aqnəᵽgıə kərtᵽəla ajəᵽᵽi atourəx axıgıə dnəiasiţ iahxəsxıou aamtakua raan kərtᵽəla aikurxara iazəkupoz axaʒa oıu oıuakua pşaaua. ubri azə iyəiţ iara apoemakua «ani apei», «zxə zəmşaţaz dimiţri» açəxuᵽanɜa iiyəz apoema xuɥə «bazʃalətᵽi aɜ-taɥə» egıərt reiha eioıınə iahoiţ, ajlar axakuitra rəztaşa axaça oıuoıua dşizxıəua.

akakii çereteli, uaʒa pşaveli

apoeziaᵽə ʎəzʃas ʃiəmaztgɬə. aprozaᵽə ilia ɥavɥavaɜe drapə snə dəqan, ixɜanᵽi aamtazə uayə ixamştɜo auaa rsaxıakua haiərboiᵵ. «abri dəuayəuma»? ha iiyəz apovesᵵ dəu aᵽəi «aɥ-ɥia eitaha» ha iiyəz apovesᵵ aᵽəi daara ibziaʇqıanə ihairbo iᵵ kərtᵽəlaᵽi ahraᵽra.

ahra-ᵽra aneimərx aſtaxı an xaʃa rəpstazaara zeioıəmxəeiᵵ. «axakuitra» ha iərhaz başaxə-eiᵵ.

ilia ɥavɥavaɜe pətraamtaƙ ançə aſtaxı dxənhnə «oᵵarova apheseiba» ha iiyəz aᵽə dala-ʃajoiᵵ ui auəs, axa uəsqan aso-cialᵽ eipəngələra iəqou uəsqaƙ iᵽalamgalaƙua «aƙlassᵽ einə-rɬara» eiha ixə azƙədiçoiᵵ.

iara ubas işəqougıə «otaro-va aphes eiba» — omaɜa açanaƙəueiᵵ ibziaɜanə iaxıyəu azə.

ilia ɥavɥavaɜe iqazara dəu araqa iaaſakugəlᵵ. apovesᵵ aᵽə ialou auaa dosə işrəkunagaxa-şa ibziaʇqıanə iarboup, «oᵵaro va aphes eiba» kərtua nxayə pheşup ui lᵽə ɥədala iəkuᵽə-ian ibziaɜanə dairbeiᵵ. ui apheş daara ioıuoıuou pheşup, lara lxə xıɥara azəkupara dşaᵽəu, dəztaxxoz auaa map mhaƙua dəzzərtaxxoz auəs aᵽgıə acxə-raara rəltoiᵵ. aamstʃa arɥələi iaɬſa ƙesariei rᵽə zənɜa içaɓə-rgəup uharaᵽə iəqam, araqa ɥavɥavaɜe idəruanə açabərg pə ᵵƙ dnavsiᵵ. apovesᵵ daara ibzi-an iyəup axa.

ilia ɥavɥavaɜe iara ixaanəzi aſtaxı igəlaz abiparei daara aƙər iᵽəpşiᵵ.

aliᵵeraᵵura çara azə markşi-zm-leninizm işaho ala ilia gri-gor-ipa ɥavɥavaɜe iyəmtakua zəpsou rəxu iaşa anərſa abər-joup.

i. ɥavɥavaɜe iubilei aan iᵵə-çua iyəmtakua, ibeiaɜou aƙər tua ƙlassikᵽ ƙulıᵵuraᵽə inəqa-loiᵵ.

eiteigəeiᵵ **v. papaskıər.**

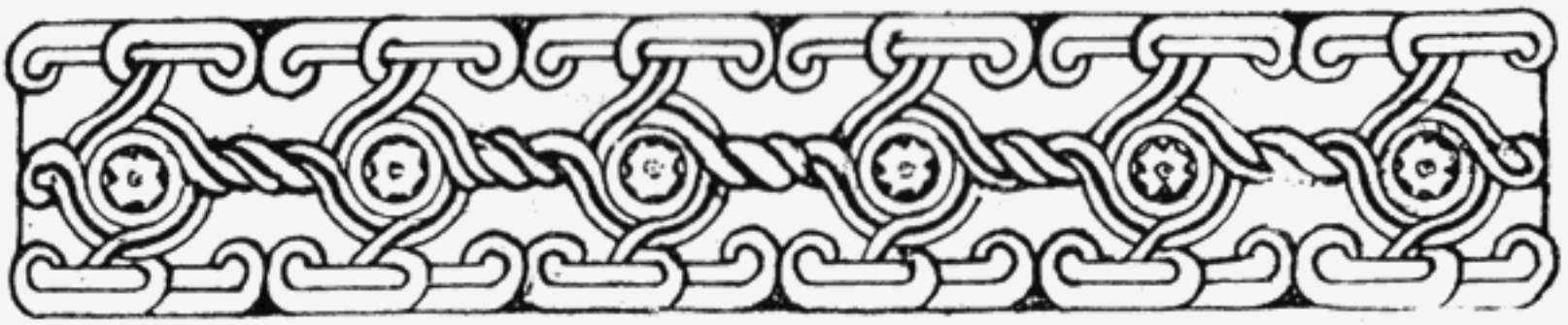

ilia ԛavԛavaзe.

abragı ķakǫ ibzazaraqnəҎ

(aɒoema acəpʃaxa).

...jaya şəkusa sxəçuan uəsqan sara,
sah sandəkuiçoz sdəlganə syənra;
uəsqan sxə dərxəeiţ ajkua raxı xıԛara.
səynə-sguaî sapərganə naq xara.
znazə sguə ķahaiţ, daara sguəryeiţ,
staaʃa rəqugara sa szə ixıantaxəeiţ.
syəzʃa axuəԛkua iguəroıon, iԛԛon,
sara uəsqan sҎanə sʃəuan, sqabon.
syəzʃa abartkua omaîa irbon,
sara sʃəuara dara rzə ԛԛaran,
irxaştxıan rguaqrakua iəqaz rxaҦə,
sara seipş dargıə anguəryoz aҎə!..
nas sargıə səlaoıərз saʃəpxaſon,
ubri aqnəҎ dara srəlçnə xara scon,
ua ķuəķumədraķ aſaɒaҦə sҎanə,
səzxara sʃəuan, sguəryon, sҎan sxə ķnə.
axa ui apstha ixԛəlaz naskeiţ,
ubasqan səgugıə xuəԛəķ ıſakugəlţ.
səşnei-neiuaz nas iaha sguə ʃʃaxəeiţ.
ubas səpstazara Ҧəc salaſcəlţ.
aguroıiara, aԛԛara salaəglţ,
saquəçţ axuəcra səynrei sguarei rzə,
zənзa stənԛxəeiţ, sguəryaзomuajə.
aai, qəm! guryada, xıaadaubas
səmşkua zegıə eiſtagəla icon
xuəcərtaha akgıə şsəmaməzzbon:
qabaada syəzʃa sa sdərԛon,
guəķ ala hara ua ajkua haxıԛon,
ihadəz hualkua bzia eilhargon,

uaxəla hajkua, harada, bziaihaxıqon;
naq afxa rnays amra antaʔalakı,
araxukua ihə-iqa ianguarlalakı,
hneinə eiʃərganə ianahpxıaʒalakı,
nasgıə rtəpkua rɸə uərt anɸahhalakı,
nas abna dəu aaiguara amcaeikuahçon,
haxukua ʃərganə amca haɸhaɸon,
hguəroıara haqqara — ubraqa,
idərɸəxon abnaɸ iəʃaz açarkua.
aʃa haiaaiua hanalagalakı,
şarpə-eʃa kaqqo ianaabalakı,
axıfʃa raxıɸ aʐə ibʃə irgauan,
afxakuei arxakuei zegı arɸəxəuan,
nas zegı rəjkua axıɸahazineuan.
rɸahaga pərtlanə naq iourəʃuan.
ruaɒakua rəʔçanə foukə neiuan,
aafaʃa qoukgıə rəbla dərquəquan,
qoukəx alaxeikuçaga aʔakrhon,
rəjkuagıə irəçaqıo inarcon.
dəuk aabʃəmskua ajkua eibarqaaua.
ad dəukua inrəkuləeit ihua— iqo;
hargıə haibarpo, aʔa ho, ɸətua,
haizon afxa — ʒəxı bziaɸəubra;
aʃa halçrazə ihaʐʐon haɸkua,
uaqa afxa-ʒəxı aɸə haɸhrəxıuan,
ubas haxumarua, haqqo, alaʔhho.:.
ihamaz afaɒkua rəla krahfon
znə amɒəl harʔuan, znəx axah harpon.
ianşouraz, aʒə anmaqəz, uəsqan
araxu çaqa arxaqa ilbaahcon.
alazan aʒaɸə ua aʒə rjuan,
hargıə uaqa aʒaɸə hɸahkuabon.
saqkuənraɒ kərtua sgualaʔoit sara,
axa iabaqou uərt guəroıarakua?!...
xuəlpazə dəryagı araxu eizcanə,
haxaɒan dəryagı amca neikuçanə.
anxaʃa rlakukua ubra iahhalon,
zegıgıə akakа uezgıə iahhalon.
uərt alakukua sdərxuəclauan sara,
uajraanʒagıə isxamştəc dara,
sqarçon uərt ajəɒra seilahaua,
səqkuənra laxɸəxra sgualarʔua.
eeh, ubərt alakukua rəqnəɒakə,
iaanxaʒeit ʃeiʃ guakıak eipşsguaɸə,
ui sara akərkua rəla sarxuəcuan,
znə sarguəroıon, znəx səlaxı eikunaçon...
arsen, harsen, xaça-oıuoıuas iəpxıaʒaz,
ha hqənʒa, qəm, ilakunə iaaʒaz,
ui iakuən guə rquandagas iəzdəruaz ,

sguəı səpsəi rzə ui iakɥuən isəınaz.
ubrı iajabɪkua rəla səla xʇuan,
ɪʇəs ha isahauaz sa sraaɜon,
ɹuakɥıak eipş uəs bziadəzbon,
uj ɹɐɥɔa oɹuoɹuara sa ɜguə ʇanaçon...

akərtbəzla aqnəƿ eiteigəeıɥ **d. gulia.**

ilia ꝗavꝗavaзe.

ķacia-adaṁiani

(apovesţ acəpʇaxa)

dareqan, luarsab iaqara daa ſayəməzţ. ubri açəxuala açabərg hħozar. pħəsi xaçei eipşəməzţ, izləeipşkuaz raʇan, axa dəʇanə ləlakua şaaxəlţlaķ axıə ɪtħa. axıſ eipş. lţaxta dyalbaapanə, lxə aaçaķnə. uj axəxı ķa səla ꝗət iəpķa naləɪxarpanə (znəzənlagıə danəccaķəua iaarħ nə ilɪləlçauan) lſapə xţnə aimaa naxarpa «eri biꝗo»! ħa dyarəpxıanə. aarlaħa. iguamç-xamç rguə şə, zəpstazaara ʇgıala iəq az ahtənra ɜmaçuʇa zçaz aꝗali xəbras izmaz apacxaxı afərħa lɸəyalxon. iqaſaɸən, iagıꝗyarxun ui ahķuaj dəmɸa-dəmgəla daxıdəkuz, axa araxı iəqalçaħa akə ubomәzţ. laraʌ-dəuɜɜaķ dgeʇua dtərtərua, aſeʇ inarķnə xulbəɸxanɜa lſapə dəkugəlan. dgıəʇua ḍxənħua, anaxı-ar axı ddəķun. minutķ uəsķ lķəm ķua azəqaloməzţ. upşər, anaara ɜoıabķ zəɜaxra aʇa dakņə ɪɪaxarquəsua ləxuda dnəkusən, daɸaqaragıə dxıəj-ķuj alyak iɸaţaţa. dɸərhas amſandəl zrəckıaua ixə apqay nəkulərga rən. ara aẓə daaiəkuʇqıan, daa oıəp. izzə lara ahķuajgıə ckıa iləzdəruam. ana dnarəkuʇqıap, dnaraʇhap. — izzə? — uəgı lə zdəruam. ajaķala. lmaçuʇa dna reiş-aareişnə. dnaraʇha-aaraʇhanə. xəla-gula ineilaçanə, daap saxa. dhaş-haşua aynəqa daauan lara daxıaauagıə ahtəpħəsķ daaləkuɪar ilzəməꝗhaķua dəntəlboıaꝗaauan. nasgıə ˈguə ɜzəqaɪa dəqazar, «adəd-maʇəs beiynaxaaiţ» ħa nalalħon. us dķaraxa daapsa lɸənəynaləʇlon auatax, luarsab ahata ryeipş, dnaħə aaħua aţaxta daxıəkuʇəz pxənra zar xəxı atuan iadɸalou amç kua axipxıaɜouaz.

znə xaçei pħəsi us siir ʇajarak aabʇərgəeiţ. ui anəqala px nə mşən. ſəbʇon aķrəfarɜ aanɜa daoıə-dapsə. rəxudaqal inķədça-aaķədçanə. drəkuʇqıa-aarəkuʇqıanə işəluəc eipş iaaqaçanə apxɜə ləxışə auatax danaaynala akun. luarsab dnaləxuapşiţ, apxɜə lɸaşə, deibakə danənalɸapşə iguə iaaxuan. uəsgıə aa iguaxuiţ. «şaqa ataaʇara daſa-

qouzei! dzaqu phəs qaimatuzei! itabup uara hazşaz ari ləeipş yəza dsəztaz!.. — ħa.

ibzazara iguə ıaxuo, anʒei auayəi'irqʃo, qniaz luarsab agıəi iəvaraxı dnaħəitˌ ui zmaanaz iguə akˌə anaxuouaz akˌun.

ari aqar$_{ə}$ baapsaxa babaqaz, ʃeni ɥirime? — iħan dnaləzçaaitˌ ahkˌuaj.

iaba şpa, genacvale? imaɥuma auəskua: aynə, hanxara... zegıə guoutalaroup, uəlapş rxəzaroup, ʃen-genacvale, — lħeitˌ atakˌ ahkˌuaj.

uəsoup, uəsoup, s-dareqan! abri zakˌuə apʲma phəs bzi$_{ə}$ ħo up.

nas uəsami! — lħeitˌ irɸxuara lguə iaaxuan.

amaçuʒa rxəlapşra aħsa zegıə irəlşom; açabərg hħozar huaəhmaçuʒa akˌə qarçaɜom akˌrəfarei akˌrəjrei rəda.

iaşoup, iəşoup!

ʃoukˌə irəzdəruam sara işsəz nəquaşa, işsaʒajaʇu.

ui akˌuxap, irəzdəruam. ibzia guʃan irdəruazar!

znə-zənla iataxəup, ɸəçg$_{ə}$ am aɜamzargıə amaçuʒa urʲar. iagı əʒgıam unaraʒhargıə. iahħap sara: sagıraʒhaueitˌ, sagırəkuʒqıoitˌ, iagıəsʲiiueitˌ, ubas izban? iʲarcə, uahatər rbalarc.

mamzar anʒa iumħaxən!..

aai! us anəbəmugıə anʒa iumħaxən, egıa qalap.

uərt nxaʒajmi aɸada qa:ɪkˌ iaxıaangəlaz ua ixıəʃarxa igəloitˌ, egıa labala uaslargıə iuza xcaşam eipş, uərt irkˌəz rkˌəitˌ uaanɜa iazəqoumçozar.

aai, aai, irəkunago iakuərʲaroup, — iħeitˌ luarsab ilħaz da akuşahatxa, eiha eiha iqeiʃo ip ħəs lquəşra —mamzar ixıəʃarxxoitˌ aɸada eipş, —iħan ınaciçeitˌ.

işsouħara uəlaməs ala, nas iç abərgəmi isħoua?

işpa çabərgəm? aiaşaʇqıoup! bara beipş apħəs bzia ləpxəz agura ugapei, — aaiɸqeitˌ lua rsab «apxəz» ħa iaja ialəeiçaz zaləeiço izəmdərua.

ayəqagıə aʇajara iaaquçitˌ. lu arsab iəlakua xarəoıoıala xəxı atuan, amç zədʇalaz, daçapşua daalgəeitˌ. dareqan aklapad para.

pətkˌ anaabʇəs luarsab ibʇə aairgəeitˌ:

dareqan! ba bəpħəs quşzar ib dərrəu abni xəxı aoıuə şaqa mçə adʇalou?

iaba?

aa, ana xəxı atuan aɸə.

aʇajara iaquç iʇanaçə luarsab şaqa mçə atuan iadʇalaz ipxıaɜazaap, ui dareqan xşəyaasgıə iləmaməzˌt.

şaqa əqouzei? — lħan daazç aaitˌ. — ısaraɜei isəpxıaɜap.

e-e, us sargıə izdərəşˌt şaqa əqou. ui akˌum uşrəxuapşlakˌ ia raznakˌ iħa iuħozar ubri aup auəs zlou.

— iaraznakˌəu? iʃaxup—yajijaba.

— o-lo-lo ʃen! map ibzəmdəritˌ!

— nas şaqa əqoi?

— şaqaqou? isħarəma? map. isħom!

— ba, iħei ibdəruazar!

— sara sxaçam, yənyaja əqamzar, izdərəu?

— iudərzargıə qalap! znə eipş pəxıanʇ iumpxıaɜazar us sargıə izdərəşˌt...

— bara bəsʒəmpsaaitˌ moumou! sab bziaxu inəs sara uı şəsəmpxıaɜa

— nas yənyaja şəqou zloudərzei?

— izloudəri ba? ui marioup. axşəy amala isəmouma.

— nas sara iəçagı axşəy səmaɜami?

— bargıə ibəmoup. axa axaça ixşəyi apɦəsi zləeiuəsəuzei! sə lapş anrəkuʃaʇqıa eiləsķaaiʇ yə nyaja şəqaz.

— iqamlar yənyaja?

usanaķuxa iga sasqənҏ aşʇraf.

— ibzioup. uaai ihapxıaɜapi. xaçei pɦəsi inalagəeiʇ amçkua rəpxıaɜara. yənyaʝeijaba in reihanə iqaləeiʇ amçkua.

— aɦə, ʃaxuɬa iudəriʇ?—lɦan daagurơeiʇ dareqan, — us shap, iumdəri. izaķu xşəyəuzei sf ərxaça iəmou, ubri aqnəҏ iumd əri!..

luarsab daaʇəpxaʃeiʇ.

— rəbzaķ priʇ aķumzar yənyaja əqan. — aaiɦeiʇ ixə arkiarązə, —iaja iaanago dazəmxuə cɜaķua.

— ui eihagıə eiơnmi. iprəzar eihagıə imaɥəmxoz? iara uajəgı yənyaʝeijaba ireihaupei.

luarsab ua daaķəiʇ. «izaķu bzaməqurouzei isҎaʃa» — aaiguaxuiʇ. nas iҎəiriaşarc ixapəc aơərҏ aaxəirgan (ipɦəs ui ixa pəc abʇərgara ipəʃəryɥaroup ɦa daʃtan) us iɦeiʇ:

— hai, ayəstaa iərgaşa! bəpşiʃʇ, sara isxaməşti pʃənҏ isəpxıaɜaxıanei.

— nas isəmpxıaɜaɜeiʇ umɦazi?

— ibɦozei? impxıaɜaķua izloudəruazei? sara solomon dər saķuzma!.. işҎasəmpxıaɜei! hai, ayəstaa iərgaşa! isʇeilagazaaҏ, aķumzar səbmeiaair azəq aloməzʇ, səpsə! anʇa inəs bşɔcɔ sərxoz, — iɦeiʇ luarsab, abərfən eipş iҎərʇaʇa ipɦəs dlaxumarua dalagəeiʇ.

— isəmpxıaɜeiʇ ɦa uəsqan uaauan! haiʇ, uara agəzmal xuɥə! — lɦeiʇ dpəʃəryɥoua dareqan.

— isəmɦei nas işəsəpxıaɜaz ʃeni ɥirime! uaha ibtaxəuzei?

abziabarei anasəpi urəkuʃar ami uara uzə istaxəu, uara sʇə ʇəʃ bziaxu! uaha iarban?

— dareqan!—aaiɦeiʇ luarsab iaaiguampxa: dareqan! bzia səb bozar ubas ʇəʇəʃɦa bəsmə̨x:an.

— izban. genacvale, izban?

— sara seipş auayə iəqou as axıɜ zlaikunagaɜozei. as alasbakua roup izəpxıo. ari laxıɜupei. ui auayə izlaikunagozei?

— uara sla xuɥə uamzi? ojʃta maрu? as ojada uara uqənҏ ismahaçəzʇ. — lɦan aʇəuara dalagəeiʇ. dareqan us lguə iaanągəeiʇ znəķ lxaça llara maр axəiɦaauazar, laгa ləzgıə dəxıʇaʃaxəeiʇ aalguaxuiʇ.

—luarsab idərʇ lguə amalaɜa işənəirxaz. ubri arşşarazə, ixapəc aơərҏ irgan, us naləeiɦeiʇ:

— uəsami, genacvale, uəsami, sara bla bziaxu sami! nas sarban sara uaha? «şaqa aja xaa. aja pşɜa lҎouzei aja einraala eipş şaqa eikulərʃazei «ala» azə izaķu bzəuzei iləmou! daara ei kulərʃeiʇ», — aaiguaxuiʇ.

iargıə itaxxəeiʇ ja xaaķ. gu rbzəơgaķ lara dəzlaləpxıaşa ixucərc, axą us aamtazə daara iuadayuр aķə axuçra, ja xaa məcxuras abartkua iҎəçaʃo da lagəeiʇ. aʃiaq. aķalmah aḑəşi iarei — uɦa abartkua iryəzaz ajakua. art rəla axa argubzəơra zlouɦozəz? ui aķuiʇɦa lu arsab aja pşɜa eikuirʃeiʇ.

— ibdəruou, bara sa szə bzakuu?.. bara... sara səpsə baxusxuoup... bara sguə baçəbroup.... bara sa szə... uaha ibasha rəzei... iahhap.. baqəkoup ami? ibzianə isəmhei? bzia eikusmə rîei?.. — ihan, ixapəc aoıərıp aargəeit, iaja iguə iaxua. dareqangıə lguə iaaxueit.

abas aamta rxərgalon art xaçei phəsi, nasəp rəmami! iç abərgəmi, apxıayə?

Ilia Ɣavɣavaze.

apoeɬ

aʃa zəshɔ ishandaz ħa akʲum
abna psaaƮ eipʂ ui sara.
axaa bʧə mɜcara zakʲum
szaanaʃt ajyan ui ara.

jyan saanaʃtɬ, sraaʒoitɬ jlara
iəjyanəƮəu iaaʒoitɬ adgɪəl.
sa səziaʧajo anʧa
rapxɪaqa izgarc sara ajlar.

xəxɪ anʧa iqənƮ sa sguə,
amca ztou itagɪaʧua,

srəmazarc iaʃas jlarə
bzia ʧgɪa ianakuʃaua.

ajɬar rxɪaa isxɪaazarc.
rguaq sa sguə ui abəlrac,
rguərоɪei rguaqrei salazarc,
uərtkua xɪaas sguə ialazarc.

uəsqan jyan kʲuic, sguə itaʃua,
apərkɪħa amca isnarkʲueitɬ;
uəsqan aʃa inasɸəʃʃua
ajlar rəlaoɪərʒ arboitɬ.

eiteigəeitɬ **s. ɣanba.**

ilia ɣavɣavaze.

aapən

abna boɪɪəla aɸayəɣeitɬ,
abar ajçəsgɪə ɣərɣərueitɬ,
akuaçaɸ aʒaxua pəʧueitɬ,
iazguərоɪaʧan uaxɪ iʧəueitɬ.

(1861).

iʃtitɬ arxakua zegɪə,
iʃtitɬ afxakua zegɪə,
səpsadgɪəl səlaşara,
uara ianbəkʲuəf uanəʃtua?

eiteigəeitɬ **d. gulʃa.**
(1919 ş.).

ilia ԛavԛavaʒe.

aԛԛia iajabʔ

(acəpʔaxa).

aguara ʂʂə sanərxəpʂə dəzbeiţ tamro, ſacraķ aɸə, arasa ʃſəra dəçaʁan. aşərha aguara səyxəpeit: lara dʃan daatrəsţ, axa sanəlba, lɸaaikulķəiţ...

— hai..., uara uouma? —lhe iţ. sara lſapə aɸə snaʁeiţ.

— aa, sara soup. sguroma! axa bara bəlaxı zeikuzei, tamro?

— iaxıaʁi amş saszə igurom-ram!

— işpa!... bara bguə iasra zua ɟgıaroup dzəniaua! tamro.., izban bəlaxı zeikui, shəh bziaxu?

— amzəz amoup, gabrieli; sab iəlaxı eikunə daaiţ auaxuama aqnəʁ.

— bargıə bəqazma auaxuamaɸə? —•shan syaçqeiţ.

— səqan... axa uara iuəxızei?

— hatauadgıə ua dəqazma?

— aei, auaxuama aɸapxıa dgəlan, sneivsiţ.

— bara bivsnə bceiţ... — aashеiţ aķaķala sara... oh... sguə axə ntaʃazʃa... ɸəmt, amşən dəu eipş. lələkua çouəlaʒa sərxəpşəloua sgəlan, aſtaxı, ɸəmt aguara sənxəpan aynəqa sɸənasxəeiţ... duķ mərçəķua sara eiləskaaiţ pepia iəlaxı zei kuz. ui amɸəşa aan auaxuama aştaɸə datiķo dneiədgəlan uəs dizçaaiţ:

— dəzʁəda ari aphəzba?

— sara, uxaçkə!

— əəa... us.., akgıə.., lkıəʃkua ɟgıaməzţ...

xulbəɸxaķ, daara iaailaʃʃuanə, akəta arpar səşrəlaʁaz isahaiţ atauad giţo dəşəipxıoz. ui ahsakua rzə ikalt ɟgıan, uərt inəquarakua zegıə giţo idəruan; sara iaraznaķ dəzəipxıoz sə xşəy nazceiţ, nas aſſəha, aʒə səɸəimərba, səɸʒanə auatax laſca, zəʃ datiķo iuatax axı iaţuaz aɸə, snəynalţ; aʃ snadgəlan, səpsə ʒanə, sərzəzəryua salagəeiţ.

— iudəruou uara pepia iynə? — ihan datiķo iaaynalaz giţo dneizçaaiţ.

— izdərueiţ.

— ipha dəudəruou?

— dsəmdərķua, uxaçkə dəp-

həzboup axa işpa! adunei aɸə ui ləeipş dəubarəm.

— aba, giţo, abərjoup iuəlou anpəsʃaşa, uəgəzmalfa sərba, akumj ɸəcgıə uouəp.

— ui zegı bzioup... axa... ui apħəzba azə dəirtarcə dəqoup! arpəskķ, axa ui oup ha iarban? ui — dəpħəsəup! malkuaķ nalutar, daauərgubzəoıər... nas iqaləeiţ!

— azə dəlkıəmsəczar qaiap?

— afxa akuţə eipş dəqoup.

— nas darban dzərtoua?

— dzərtoda umboi — ga bro.

— gabro ba?! — ihan ua ɸəmt daagəlţ iɟəməoıxa.

sara qəţ mha: zənza srəzɸləm hanə sərzəzəryua salagəeiţ... abar uajə datiķo us ihoiţ aasgu axuţ: «map, giţo, səlquaçueiţ ui apħəzba; uargıə ua uaagəl», axa... amalaza ui sakuguoıə-uan... datiķo iəlaməsgıə ɸnamt iţ!

daaxıaħən giţo iaxı us aaihe iţ:— hai us şpaķuxei... axa ageurəm, uara uuəs nəqugala, uaɸəz, agıəi gabrieli sarei ui hara haibabap...

...sara izdərt datiķo dəşsəpxıaz. — uabaqaz uara s-şermadin? — ihan dəsxəɥɥouaʃa daasəzçaaiţ sanənəynala iara iɸə.

— qargıə... us, amala sdəkun

— uaaszəzəryəi, gabrieli, uara akə uarguateːueiţ izboiţ, axa ui uara sara isɟəuzoiţ.

— iqalap.

— nas iarban... isoumħoi gualas iuəmou...

— sara saaiguroıeiţ daɸakaxıə auəs axə arxəeiţ aasguaxun, iəqaz mzakua inaiasheiţ.

— us akuzar — imzakua iua shoiţ: sara pepia ipha bzia dəzboiţ, duk mərçəkuagtə agurgıən ihahçarc hguə jtoup. — sheiţ.

— nas unzərxozei?

— pepia makıana iphəs lzə aʃə iʃup; ubri pətk saannakəloiţ.

— ubzaməqup uara, gabrieli, sa işəzboala.

—izban?

— aphəs daxıəuhouazə.

əəa...

— əəa umbai.

— aphəs dəxumargoup ubri oup dzəbziou, axa uara işəutaxəu sara səupəlkıasuam: dga, akər lətarei nas ʃa ʃnəqugarei sara isualəsɸueiţ.

— uara iəuei, akrə zləutozei?

— shan otuotua snaiazçaaiţ.

— aphəzba sara dəsɸup, — iheiţ dəpxamfa nasgıə us naciçeiţ: — akrə zləstouagıə apxıa sara dəsɸxoiţ azə.

— iuhazei? — shan syaqaaiţ sɟa saatzəza.

— ishazei umboi, iuahaz, — iheiţ affəha dəmguaç — datiķo! sara — sənxavup, ahra-ɸra saçagəloup, uara uɸə: suəhoiţ səmya uapəramgəlan; sguə itəumjan səbziabara, nasgıə uara, uzə gukala səqazara... datiķo!.. səumfən, gunaharak sumərqaçan, uara uxaçami, uuauəɸəysami! ueiaai ugua itoukəz... sara zegıə, zegıə isəmou iuəsəmtoua akəqam, axa ui aphəzba lɟa arɟgıara, xıəmzoı lərgara map! ui — sara dəsɸup!

— makıana — sa.sɸloup sə mħei iumahauei: ui aftaxı iutaxəzar uara duəmaz ma daɸaʐə — zegı dara rami.

— datiķo! uxaçkə, usguəçam sən agunaha auraxıə.. aphəzba dsouɟ sara anɟa uzşaz dəudəruazar.

— sara sguə itaskəz, suəs

anəqasçalaq aftaxı, ui sara duəstoiţ.

— nas ari uməxumarkua içа bərgnə iuhoiţ akuu?

— darban sara szaxumarua? hə... uarou?

— us anakuxa, gabrielı dxaçam, ubri uɟgıara uara inoukzozar!

—hə... usəkumakarueiţ akuə, gabrielı?

— amuɟra, datiko, ui amakar ra iaftagəloup! — agıəsheiţ, amaɟəs eipşgıə sxə iltaɬeiţ, iara abraɟqıa siəlgap ha, axa sɸa anəskəlţ....

— uspərç səmhei!

— suəhoiţ... xıəmzoı ləumərgan ui aphəzba... dsət sara.

— ui aftaxı.

— ui aftaxı! uajə akumi? kuəɟɟaroup ari epş apxamfara, alaməsdara. auayəmra! shan saaqaan aşərha sqama ytəspaaiţ.

ui aamtazə xyək arparɟa auatax inəynapalan ilasəs sərkəiţ. as şhaxıuaz datiko idəruan azə. uərt zaanaçə irxəianə irgəlaxıan axəlapşɟa sritarcə.

sara aşərha sləeixəeit. axa seilarəoıuoıua sərkən xyək iəqasçaxəuazəz.

— ari xaçaroup!... ibzioup, datiko! ui zegı uxıəsəkzap sara! — shan saamakariţ, sguə pjo.

datiko aməcxura seimheiţ diambegı*) iaxı sərgarcə nareiheiţ ui ua saxınargaz, dsəzçaaiţ, sar gıə akə mzazakua açabərg zegı iasheiţ.

— nas uəs akuzar uarei pepiei iaxıa ɬah dəɬfərc iakuɬkəiţ akuu? ihan daasazçaaiţ.

sara səpşɸə aasəpsaxţ: ui açlahəstagıə dalaçanə dtadərxarc iakurkəiţ!

— uşahatup anɟa ianakuzaalakgıə pəxıa uajə — uha haxşəy aɸə işəmaaic datiko dahfueiţ ha.

— ixaça! nas iəqouçozəz uəsqan uara ui iɸə?

sara iasheiţ zegıə pepiai sarei eibahhoz. iara ui zegıə aɬquə ianiçeiţ, açəxuɸan. unapə açayə ha seiheiţ.

sara sapxeiţ. ivən kərtbəzɬala. iəshaz akə nmərkua ianən: snapə şaanəsçaz eipş, apdan nasəfarçan abaxtaxı srəftiţ...

*) diambeg — auriadnik.

leonti labaxua.

akərtkua rɒoetʒa raxı

izɜaɜom ıʃashoiţ argama,
imariam iʃnəsʃo ayra.
ubri azə afərxaça iguə ama,
eiçamxaroup saja abra.

izban ha ʃhozar hʃota
bʒʃə şkusa ınayəs iʒajoz,
dərxəyyeiţ işaxutou ımsato,
rpsə ştou zyəmʦa zʒajəz.

puşkini ʃotei adəukua,
siərəmzar iruəz ʃxucəi!
iqaləeiţ ajlar irnəkua,
rəxız elıbrus iaxəsiţ.

rəxıəɜ adəuneı iaxaştuom
psra rəkum uərt dgılaxaan,
eitaxoiţ eisargıə eibaʃʦuam
ikədəup jyan imraxan.

sguryom ha ʃashar ʃzʒap
axuəcrakua pstʃhouʃa isxaɒoup.
usəcxəraa uabaqou saʃa!
aidara szçou ixıamtoup.

aməşkua xucrala isxəzgoiţ,
apxəɜkua uoxənla sdərgəlom.
sʒarhanə sɸəxoiţ, sxə skəuoiţ,
abrı eipş sələkua irəxgəloup:

aibaʃra iarguaqəz aapsakua
iʒoup ipsəzʃa akarakua,
axa abar icərcəruo rapsakua
ɜxəçrouʃa irəcqıoiţ aguarakua.

rəʃtəbɿ goiʯ adgɪəl çsəzʖa,
ķommunizm azə iəkupoz axaɟa!
iraɟaɜoup itaxaz hyəzɟa,
haoɪaɟa rəmra rxaɟeiʯ.

szəɟom eikupsoup səla-ɟa,
sartənɥuam isəcroup szgaɜaz.
akərtkua rpoeʯɟa agulaɟa,
axucra ʖaɸəup ʖargɪ abas:

izdərueiʯ exɪa ma uaɟə
ma sara ma uara ma egɪə,
eha zəməɥ tou huaʐə.
izmou axaçarei mai aguəi.

iyueiʯ apoema, axaça-ʖa,
psra zkum amra pxonaçə.
ui zyuo izdəɾuada aaçraxɪʖa,
dxucua dɸazar xlançə.

hɸəla axaŋkua aɥapoiʯ.
aɜdəukua rəʃtra itnacoiʯ.
iapsou afərxaɟa arɸərboiʯ.
iʖahauou xaməştəxu qanaçoiʯ:

atra itagəlom sguə eisua
daara ixɪamtoup ahara,
akərtkua rpoeʯɟa hʖeisoiʯ!
ıahtaxəup apxɪaxuə agara

iʖahauama, ʖabaqou syəzɟa!
pxaʃaroup axɪməɜoɪ agara.
ajala aʃança eiyəʖɟa!
hapsaxap hzaaɜo apsəɲra

16 mai 1937 ş. aqua.

maɜa avtandil daaiəpxıan diiħeit arpəs iəpşaarazə xəşəkusa dnə quarcə. nasgıə adərra iəlteiţ la ra işəldərua avtandil bzia dşibo ua. dəşləeılahaua. ubri aqnəᵽ, eihagıə oɯoɯa iəpşaara qəeiça rcə largıə, touba iəlteiţ iara iə da xaça ħa aẓə iaxı dşənampşəşa ixənħra dşazəpşua ħa.

avtandil dguroɯaţa dnein rostevan eiħeiţ ar iətanə dəiftərc rħəntkarra aħaaxıə. iavanxo auaa rərîarazə, nasgıə rnapaᵽə raagarazə.

aħəntkar dakuşahatxəeiţ, ar iətanə ddəkuiçeiţ. rħaa abaaᵽə iaxıləeiz avtandil iəmaɜa, iguə itaz. ţinaţin dəşləeilahauaz, ubri aqnəᵽ uals iədiçaz xţnə daara bzia iəibouɜz iᵽə-iəuay şermadin eiħeiţ. iargıə iara iməcxuras ar dərxəlapşnə dəniəɣiţ. nasgıə diəħeiţ xəşəkusa ua dəizəpşərc. rostevan iaxı iara iəxı ɜala znəzənla ajabɣkua ifţlarcə. xəşəkusa rəla danxnəmħgıə avtandil ipsə tam ħa rostevan adə rra iəitarcə.

ui aftaxı avtandil iᵽlarq da kuᵽanə dəkuçən dceiţ.

daara akər aamta avtandil adunei aimdara daᵽən. irɣəɜəz arpəs dəpşaaua, iəmra ţinaţin laoıərɜəla ˋdəigualarîoua. dceiţ amratarîara şəqaz, amragəlara şəqaz, auaajlar axıəqazħa drəlsiţ, adəsakarrakua. aɣhərakua auaa axıəkunəmxoz uha zegıəɳqara deimdeiţ. axa qara dzəftaz ixabar imahaiţ.

amra saxıa iəma apşra. adu
nei zegıə eimideiţ.
ᵽəlakˌ jlar axıəqaz nməɣ.
dgıəl taɣərakgıə qara:
afxa. arxa, aɜkua. bnarîəra
rxəpxıaɜara zegı idəriţ,
rim aᵚ drəzçaaiţ kiţaiɣa,
uərt rᵽəlaᵽ·rim zbaxıaz».

abar axəşəkusa aᵽhara iəqaz iaaiua ialagəeiţ. yəmz rəda uaha agəmkua. avtandil iakıikəiţ dxənhərc. dəpsiţ ha aħəntkar iaxı irəchaanɜa. axa dzəftaz iəxabark iəmamkuˌ axənhra izəmguaoıiţ. dəryagıəx ddəkulə eiţ dəpşaaua. iəlaxı daara eikunə. dəguxıaaua.

znə danaamlafə avtandil apslaħ ifiţ amcˌ eikuiçan akuac aɜra dalagəeiţ ui aamtazə dan ənapş ibeiţ xaranə xyək aᵽɣa. iara iaxı işaaiuaz: yəqa aẓə iəçagəlo daargoiţ. avtandil afərha iabqar maᵽa aaiquniçan iᵽə dyakuᵽan dərpəlarc iᵽəneixəeiţ, aᵽɣa danənarpəla uəs iarħeiţ: eicəu (xyək şeifɣou iştauadu; işəîarəcoz arpəs oumak. aᵽeikua dakuᵽanə, abɣas ɣa iî ça, ixəiᵽə amra eipş eiləpxa-ei ləpxo dşaarəkuîaz. dəskəueiţ ħa eiçbə iᵽanənazikţ znəzaɣək iqamyə zᵽaairxaz rafa ixə şəpnaᵽəz iargıə naxıxıəi daxıyeiua rhan daaidərbeiţ. avtandil ɣgıaɜˌ daa guroıeiţ. apxıaɜa ui dəszərbaz ħa anɣa daaiafapkən. nas aᵽɣa itabup ħa nareiħan, dyarədqıan aşərħa icoz arpəs dləeiftaləeiţ.

yəmş diəftan axəmş rzə axuəl bəᵽxaraxı ineiuanə caqıa duuɜɜak dlaᵽapşiţ alıapkua amanə. naq-aaq axəkukuˌ abna bzia aman, arpəs akkara dəçala dəşneiuaz iaxıaanɣaz ahapə dladgəlţ. ui daaçəçiţ phəsk eikuaɣa maᵽala deilahanə. arpəs iᵽə daaᵽəjpeiţ.

«saħfa asmaţ». — ihan eibarɣəuɜ iaaigudibakələeiţ.

avtandil aşərħa açla akuɣ dəkuləeiţ uaanᵽi ckıa dərzəpşlarcə adəryaᵽnə afəɣəmtan açla dəkuᵽa dşəpşuaz, lara ui aphəs alıapə daaçəçən aᵽeikua aalkuadəriţ. arpəs dyakuᵽan ecə dəzlaaz iəftra dəkulanə dceiţ. av-

tandil dyeixıəpşiţ, rpəs siirɜakˇ məcxuə pş3a3akˇ, iˌyaxər tbaa-3a, ı3ara eiyʇa.

«avtandil aaigua ibaxəiţ alaxı amra epş ķayʏaua.

zaķıada ixə-iɸə ckıa3a, ipşra, isaxıa mra ilaşa.

ķiparis afyə aagəeiţ, apşa xaa nasiţ ipərpərua.

aqma aləm işafra eipş, də-
qan aləm ifraʇa».

avtandil açla dlalbaan, ahapə axıə iɸəneixəeiţ. apħəs arpəs dzaķuə ləirħaracə. ianaaiba-ba apħəs aķuķu ħa dəħħo ţar-iel ħa aʐə diəpxıo dalagəeiţ. avtandil aşərħa daanikəlan ĵə-zuəskuou sabħaroup ħa dikəiţ. apħəs daara aķər map lķəiţ, axa açəxuʇan, avtandil ləħara danaquəmç3a daarəchalfan sara asmat səxı3up. arpəs ţariel ħa ialħeiţ. nasgıə ayəqagıə eibalər dərc. ui anays iara lafa arpəs ixala iueiħap gualadəus iəmou, ui aħara sara sakuitəm ħa ialħ eit.

uəs dəuķ mçəckua iaayiţ a3əftəbʇi. aɸəftəbʇi. asmat af ərħa avtandil ua ahapə aɸə dəl ʇaxəueiţ. ţariel danaai dxənzər-həz anləeiħa, asmat quəşrəla affə ħa lafa dazəqalçeiţ avtandili ia rei reibabara. daara ixşəy azəf tnə ialħeiţ aʐə yəzaķ dəipşaar-cə. ţariel dləkuşahatxəeiţ, axa dabaau uəs ayəza ħa dlazçaaiţ. uəsqan asmat avtandil daaʇərəl gəeiţ. ianaaibaba ayəqagıə rəpş 3ara iaaqeibafeiţ: nasgıə lassə iaaiyəzʇa bziaxəeiţ. ayəqagıə xaçara rəgəm. ipş3oup, eikula ʇoup. avtandil ţariel igualəeirî-eiţ znə aķuara dxəkuʇa aħħəħa danʇəuaz. asmat ţariel ixə-içə-xua, itourəx avtandil eiħarc da kulərşahatiţ. nas ţariel daagəl-an aķaķala dəzxəsəz dəzçəsəz uħa itourəx daxʇəua avtandil ineieiħeiţ.

india aʇəla bʇ-ħəntkarrak irəmpəçaķən. f-ħəntkarrak da-ara myə zmaz aħəntkar parsa-dan inapə açaqa iəqan, agıəi, abʇbaʇi — ţariel iab saridan. saridan uayə eibafyək ia-ķun. iaoıaʇa zegıə anəirtənų, inapə aɸə ianaaiga, iħən-tkarra axıən3a-na3a3ouaz iş-eibaķuəu ahamtas india ab-zeiharak zķəz parsadan iəiteiţ. parsadan deiguroıanə iədikəlţ. iargıə daara patəu iəkuça iynə daaigəeiţ. aftaxı dqəeiçeiţ ami-rbars. iər zegıə dreihabnə, dər xəlapşnə. saridan diouiţ, — ţariel. parsadan xşara dəimamə zţ. pas dqəeiçeiţ. iaa3ara dala-gəeiţ. ţariel dəşxuʏnaʇəz amų dəu iounə dqaləeiţ, aləmkua, abʇaskua maria dreiaaia ţariel xuəşəkusa ixəçuanə, parsadan pha diouţ, iləxı3ərçeiţ, nestan-dareqan. aznaķ ayəqagıə eixər-aa3on. uay iəla iambacəzţ ubri aqara dsiirən pşra saxıala ui a3oıab. parsadan ajlar irələeiħe iţ iara ifţaxı ipha ħəntkars dş-niʇuaħa. nestan bʇə şəkusa aal xəçuanə ţariel dəxəndərħiţ iab saridan iaxı. parsadan ipha lzə axan irgəlan ua dteiçeiţ. ləmaç ruan asmati yəqa aʇəħsakuei. ui naxəs daara ķər aamta ţariel nestan lbara imouiţ.

dəpsiţ ţariel iab saridan. şə-kusəna3a ţariel iɸəʇaxə iab ig uryara. iʇəuara daɸən. aşəkus anaaçə aħəntkar izaaiguaz auaa dʇərərgəeiţ, dqarçeiţ, iab eipş, amirbars. ar dərxəlapşnə. dreih abnə. ţariel ixıyon aħəntkarra aħaa, abʇaapnə aîarəcarei gıəi daɸən.

«sɸə səşnakuʇaz iasua ab-
əkı, çyazmam lasəclan aîa
rəcʇa,

afxa eipş aħiɣħa igəlon,
ar snapə səşyaxalaķ
səla bara ribamto, atəpha-
ɣa; nas, arparɣa.
znəķ səzbaz dəpħəs dxaçɜ,
şəkusəķ izxon rəΨxuag-
as».

znə ţariel aîarəcaraxıənƥ da nxənħə, ɒarsadan, ipha axan daxıəkuƥaz, ţariel diəmanə dne iţ iəifəz aţuraykua iara ixala iləzneigarc. uɜ daxıneigaz zeip şəqam nestan·darqen xıəraxuc-la ipaz aparda dɣəçagəlan, maî ərşaku ţariel dnalΨapşiţ, iargıə uaɣqıa ipsə neiləîîeiţ.

ui afţaxı pətķ anaabɣəs, ţari el maɜa nestan lqnəƥ aîquə iznargəeiţ. uəs izəlyiţ: bziabara psəîala aķum arbafa, xaça uəs-loup. uca ureibaf axataiɣa, ind ia aîaxƥ azîara iaquçəz. sara bzia uzboiţ, sueilahaueiţ. uara uədagıə xaça dşəstaxəm ħa.

asmat ləla ayəqagıə maɜa aîquə eimərdo ialagəeiţ. ţariel ar raɣa ſtəx dcan axaţaiɣa, dra baſən dreiaaiţ, rhəntkargıə ra mazai dəķnə, amal raɣa iəma dxənħən daaiţ indiaqa. ilzaaigə eiţ uaxıənƥ nestan·dareqan xıə la eikuça ſal eikuɜ zamanaɜa-ķəi xamə iaɣakəi znə aħəntkar iphəsi iarei nestan-dareqan xaça ldəkuçarazə aiɣajaraΨpə iəpxeiţ ţariel pardasan xaças dləkunag-oiţ ħa xarezm aħəntkar ipa iə xıɜ iħeiţ. ţarielgıə, iəla aķ am-baxəua,

aai axəıħaaiţ impşɜaķua
auaa rəſtiţ xorezm,
maħra aħəntkar ipa iəpxıa
razə.
ui ilzəzəɜbaz lahaiţ nestan·
dareqan, nasgıə
ţariel dşakuşahatxaz, ţari-
el guboıan iəlteiţ.
«xaara zmaməz amərxuaga
ikədəɥɥalon ui aparda,

ui kuçazgıə xıəla afal, agu
xıaa məkîa iləkurîən,
aiaɣ lΨələħ, Ψəmtķua iə-
kuaz, ɣgıa daaxıapşţ çar·
xuəlala.
amca ləlakua irxədduan,
alaoıərɜ ləyra iaxışə.
ubas abɣas laps zəla ıncou,
aΨqıa ɣgıa axıəku iəian.
amra açķıəsgıə iəcərcəru-
uan ɒalıma asaxıa amɥra
zmaz.
unaƥa ha asmat isalħeiţ
ua saxıgəlaz siiərîa iba.
abar dyagələeiţ dguaɜ,
iləeiueiţ ləlaoıərɜ abarɔ.

ţariel iləeiħeiţ aħəntkar iΨə maɒ izəmħazţ dşakuşahatxaz, nasgıə daacralan bzia dşəibo ıçəixərħa daɣîanə, açəxuƥangıə işəiɜbaz parsadan xorezmaƥ dzəpxıaz india işaakunagalalaķ zegıə nəirɣarc. nestan·dareqan us ialħeiţ: zegıə iaaua raķuəm-ķua maɜa amaħ difərc, nasgıə lab eiħaracə uara uədagıə ıfta-xı ħəntkarra zəkunago dşəqam. iagışəuumua apersia arɜ india iərtaxəu alarəķɜoua ialaagar ħa ui afţaxı sab ixalagıə duəħoiţ pħəsəs saauxuaracə ħa ialħeıţ.

işialħaz eipş ţariel dnəqueiţ. oxəķ maɜa difiţ iaaz amaħ, ia·ra abaa iΨata ar drəpxıeiţ.

ɒarsadan ipha amaħ ifra dşa lou anidər, touba iuiţ ipha dz-aaɜaz difərc. dzaaɜaz ɒarsadan iaħfa laķun, ķaqaa drəman. pħəs eiban, ķaqaa daara zdouha qaluaz ſouķə rakun. davar, iəi aaɜaz iəluəz, dazguaan nestan dləpqəeiţ, nasgıə yəqa ķaqaa, ləmaçuɣa drəpxıan rnanə ianəl-çeiţ akanqa diarpanə amşən dəxgalanə.

«amşən aɥapan» aΨə onaga-nə dənrəɣracə. nas ua ɜərjƥ lm-ouķua dəpsəpha.

ķaqaa işralħaz eipş afərha

akanqa nestan dtarƫanə amşən drəma ixəlt.

ui asmat dʒəua auama iəqalaz tariel ialheit.

tariel afərha iɸiərxəieit nestan dləftalaracə. gupyək ar aaftixt, asmat daaxua akanqa itaƫa amşən ixələeit. şəkusə naзak iguateiua amşən ixən. axa lxabar qara irmahait. ar icaz, yəqa amaçuʒa rəda. taxəeit, nas maha amşən aɸə raangəlara rzamua ianalaga. ƫəlak irzəmdəruaz aɸə. kalakık aaiguara dəзxəçt. asmat yəqa maçuʒa ləmanə. ua arpəs zamanaзak fridonha drəneit, iynəqa iaaigə eit. znə işəlarəcoz xuək aɸə, iaxıaaƫaz fridon ƫariel, eiheit uajə iaxıƫou aqnəƫ znə amşənaxı siirзak şibaz:

«psaaƫu ma laraxəu iəyua
yəstaaças amşən ixəu?
map! ui kanqoup, apra
rgəla, iyua amşən ixə iyaзuan.
səla traa ui saxuapşuan,
uay iəimbaзac amşən ixən
amra ui iaxıakupxaz, abʒə
jyank rəçkəs ipşзan.

ʒgıaза ilasə amşən ixnə iaauan akanqa, işaaiuaz amşən iaaɸəkusələeit: yəqa arap hsakua akanqa iaatəçit, daaзxərgə eit phəsk, lxə-lɸə akuşa-məkuşa zegı arlaşaua. ari aaqeifan fridon iɸə-eikua, amaʒəs eipş zəyra laзəz, dlakuƫan iɸələeixəeit iɸə das dara raxı, apħəs ssır drə criqıarc; axa danaaguarta amşən iʒxəlan iʒceit.

ari şaaiahaz epş ƫariel iɸə daaɸəjpan dʒəua igurya fridon eiheit, ui iəibaz iaşanə nestan— dareqan lakun. fridon ƫariel iguə aairəoıuoıuan, daaiabʒan nestan ləpşaarazə anaxı — araxı — uha auaa ifƫit axa uərt gıə qara lxabar rmahazt ixənhən iaait ui afƫaxı ƫariel apî-

ma zɸə dəqaz uəmş aabziaxaait ha naiahanə. aɸə-eikua bzi aza ahamatas fridon iəitaz dyakurƫan ddəkulaxt nestan ləpş aara. axa ləзbaxu dəryagı qara imahait. ixə iəmaʒgıaxa. auaa rəla xəpşəlara iʒəmoı. uaa xıəq am. dgıəl taʒərak axı dcan hapək ipşaan itaz agəg-ʔəg adauʒa uha zegıə nərʒanə ua ʒəçamxartas iqəeiçeit. yəqa iəcəz. uəsqan adouʒa iʒərfit, daanxəeit asmat. ui iəmaç luan; ʔarax ƫəla iɥon. ƫariel nestan — dar'eqan abʒas laps dayəazaʔa daxiboz azə abʒas aʒa iʔçanə ddəkun. abar jaşəkusa çit nestan — dareqan dəзəʒtei.

abra iaapʒoit ƫariel iajabʒ. avtandilgıə ƫariel eiheit daxıəƫu. iəpsaara dəiftazçaz — uha rtəзʔa. 'dəuk mərçəkua səşxənhuo ha avtandil ƫariel aja neitanə araviaqa dceit.

avtandil ixənhra daaraза eigurooeit rostevani. ƫinatini, ari aʔlari. irəzqafaɸnə akakala ireiheit ƫariel dşəipşaaz. iləeiheit ƫinatin siirgıə, ibara iazguaqəuaz, nas dara rxala ianaaizənxa ilə eiheit ƫariel ıcxraara dəmcar şamuaz. lguə izxıaauan, axa map ʔəmheit. ayəza icxraara xaçaroup ʔhan. axa rostevan avtandil dəryagı icaxra iləmha iəimərhait. map iheit. nas avtandil ihaxıa siir ʔqula inəʒnə maза dceit. ahəntkar diəheit ʔquəla icara dazəmguryarc. daxəmʒəuarc.

«iaxuom alaooərз guryua,
başa ikoumƫan amala:
iəqalaşa uəsgıə uakuʔoit,
imyaxəparc alşouam.
agıaxəmhaa ihadahkəlap
ʒgıas iahnato bzazara,
psə zxan iəqou adunei aɸ
aqal iazaxəpouam».

avtandil dxənhnə ahapə ƫari-

el dəzmaz aɸə danaai ua dəimbeiţ. nas dneiftalan dgıəlk aɸə ipsə iələftta dəşkaţəz dneixagəlţ. izvaraxı aləmk iəvaţən agıi raxı — abţas lapşk ţariel ipsəanaailala, avtandii eiheiţ. ırpəsi apɦəzbei bzia eibaboua reipş aləmi abţas lapsı eixumarua iş ibaz, nas aləm guaaua ialagəeiţ. işneiuaz afapala aţaxɦa abţas alaps iasua iapqo ialagəeiţ. ui ţarıel iguampxazţ aşərɦa iaɦa tpaa dlazəyən aləm axə, leiyəirpeiţ. nas iaɦa afa zəxıfəz narî nə dəynə icoz abţas laps dlaxızan iyəftipaaiţ, nestan dareqan iara aqazfala daaigualanarîan, izguzueiţ ɦa. danalaga afapxəc ala dəpnaţjo ialagəeiţ. nas işəimyəz adgıəl iannaniqıa apsə aələftteiţ. nas iaarəchaifan dţəua dadɸalan ipsə iələftlaanza. avtandil ţariel daaiţţan. dəimanə ahapaɸə daaiţ. ua iara daanəţnə, şəkusək aɸɦara nəqaçanə avtandil dəyɸəjlan dceiţ, nestan ləpşaara dəryagı. pəxıaza fridon dəizceiţ.

daxıneiz fridon dneizçaaţ-izçaan. nestan — dareqan fridon daxibaz inein ţaaguartan. avtandil agaɸa aaxua ddəkuləeiţ, iaaipəlo nestan ləzbaxu îahaxıazar ɦa drəzçaaua. uəs daara kər dnəquaxıanə axuaxutţa akaravanla işaaiuaz drəkuîeiţ, amşən ızxəçnə arɦţa ţaarəţlaz zegıə nəirţan, rkanqa axuaaxutţa nteirɸan iara dreihabuîa iqaçanə amşən ixəlanə idəkuləeiţ.

iləeiţ amşən ɦəntkarra akaiakı aɸə. ua iaxıləeiz avtandil tuqar dəuzzak iɸə ipxıara qəeiçeiţ. ua, apîma ipɦəs, xaţman xaţun avtandil dieilahaiţ. ui lə la znə maîərşaku abas iaɦaiţ. kər şəkusa aaçueiţ rbahıa amşən ixəkuqaçalaz aɸə. yəqa arapţa daazxərgəeiţ pɦəsk ixə iɸə amra eipş ikayıo. iqalfan xaţman luaa ləftiţ drəmərxuinarcə, irəmuər iləcu fnə daargarcə. iaxıneiz irəmua ianalaga ilə cəz ndərţan lara drəma iaaiţ. kər aamta xaţma apɦəzba siir, ɸəmt lələxı eiku iəqaz, dţaxə dləman. axa us işəqaz uaaɸi aɦəntkar aqafaɸ pɦəzba ţəzbaxu iaɦaiţ. auaa aaiftən digəeiţ iara iaxı. axa ua. daxıneiz ne stan-dareqan aɦəntkar auaa zn apə daniçaz xaţman iləltaz amaɸa rəla ixəlxən. dəbnalanə xaţman laxı daaiţ daxıaaiz ɸək aaləməlxən dakuɸan dəbnalţ. pətk anaabţəs xaţman fouk rəla ilaɦaiţ apɦəzba. zxəzɸə uaxənla izərşaoz, uaaţgıa zakuak kaqaa ɦa drəmpəxıaîan uayə dəzxuartazaməz kaqat aɸə dqarçeiţ, rɦəntkar ipa xu yə ddəuxar pɦəsəs dəirtarcəha.

avtandil xaţman lɸə dzakuz ixə ţirigəeiţ,dzəftazgıə ləeiɦeiţ, xaţman dləman uayək ipəruaz, nasgıə uayə dəimbo zɸəqazçoz. xaţman ui aîquə iətanə nestan kaqat abaa daxıtakəz dizələftiţ. aîquə ləiteiţ. aməcxura îquə nestan lqnəɸ xaţman ilzaaigəeiţ. daɸakgıə ţariel izəlviţ. uguə akərɸə. uguə rɸa saszə, zənza iuţəzzaz eipş səpxıaza, ara saxıəqou psə zxou daxuartam, ui açkıəs india arəchara iakuîa iə qou uazca ɦa. daləeidərərc afal iləitaz acaxa aîquə iagulalçeiţ.

avtandil afərɦa aîquə iəmanə ţariel dəizceiţ. amyan fridon iɦəntkarra davs dancoz aîquə izaaiftiţ nestan-dareqan ləzbaxu şiahaz. dəuk mərçəkuagıə ţarieləi iarei şəizaaua nestan dareqan drəmərxərc eiccarcə ɦa.

avtandil daaiţ ţariel iɸə. dibaxţ dək aɸə aləmk fə dşaxagəlaz. aznak azə ţariel aîquə

agura xəeimçeiţ nestan lqnəҧ aup ha, axa iaanairţ aʃal acaxa danlaxuapş ipsə iəlʃʃan, dķahaiţ. azə ikıəʃ inəkuiķşa-aaigua sigua ıanimou aləm aʃa iҧarəxuxuanə ipsə aaigəeiţ. nas afərha asmat daaxuo ayəqagıə fri don izcoiţ. ui ķaqetqa amya idəruan axyə xaʒa xəʃyəķ fridon aaxua içəsnə, iđəkuləeiţ. kaqet abaa inaҧapşua iannei iaa ҧəjçən us rəzbeiţ: xəqara rəҧ şanə abaa axguaʃ iamou iajlar cə.

«aşərha rqamʏəʃtəbʃ gəeiţ,
rəҧkuagıə iləeixəeıţ
aguaʃkua arţnə işəqaz ala
ahhara ʃgıazа iqaləeiţ
xəqarantpi axyə xaʒa akalakı iyalaləeiţ,
rbəķıəbʃ adəd eipş ianga,
ireisuaz rəʃtaxıqa iləeixəeiţ».

abaa rgəeiţ, izəxıyaz zegı nərʒanə, nestan dareqangıə daarəmərxəiţ. igurоıaxa zegıə ei manə fridon ihəntkarraxı iaaiţ. ua ayara dəu ruən nestan-dareqan ţarieli eibərheiţ. avtandil indiaqa acara iakuiķəiţ. arəcha rakua iakuʃeiţ ha iahaua dana laga. axa ţariel imuiţ avtandil araviaqa dəimanə dceiţ ţinaţini iarei eibitarcə.

ua iaxıləeiz ayara dəu qarç eiţ. axyə xaʒa rəpəşzara auaa eizaz rəla xnaķuan.

aravia aqnəҧ axyəķ eimanə, nestan-dareqani asmati rəmanə, idəkuləeiţ indiaqa. avtandil iəcup pʃənyaja nəzkı arap-rə.

india ianazaaiguaxa ua aaziskı aҧə psʃara iaagəlţ. ua işəqaz iaaiţ axuaxutra iazķəz aķa ravan. iaauan uərt indiaxıənҧ, aʃə rxıəķuķua. ţariel drazçaaiţ aʃə zərʃəuzei ha. hara egipetҧ xuaaxutʒoup indiaqənҧ haaueiţ, hcoiţ hҧəlaqa rheiţ. nas nestan-dareqani ţarielı rtourəx iaarķıaҧnə ihanə. ahəntkar parsadan izbaxu rarheiţ: kər şəkusa uərt rəpşaara daҧən. rə zbaxu qara ianimahaza agurya dagan dəpsiţ ha. ui anraha nestan-dareqani ţarieli ahhəha aʒəuara ialagəeiţ. ui ajabʃ razhaz izʒəuazei ha mbaҧəs irkəiţ, aʃtaxıgıə us rheiţ: parsadan ipsra iakurʃa xataiţ ahən tkar ramaz india axıənzanazouaz, ahəntkar itəp akalakı ada iaaixuţ. ua lxə rəmtakua makı ana dəqoup parsadan iphəs libo.

ui şrahaz eipş aşərha rər rə ma rҧəyarxan india inein xataiʒa ireiaaiţ. rhəntkar ramazgıə dəknə daargəeiţ. india zxə iakuitxaz aʃə axnaxţ. aguroıara dəugıə qarçeiţ. ţarieli nestan-dareqani həntkars india iya xadərgəlţ.

axyə xaʒa aiyəzʒa ui aʃtaxı kər aamta eicəqan eikuguroıaua. nas avtandili fridoni india ialçnə iceiţ dasəu rhəntkarrakua raxı.

apoema epılog xu-stғofnə iə qoup. anʒamtaҧizа astғofa us ahoiţ.

«amiran ixə arҧxuara xoneli iҧgıə hara iaabon,
nas abdul-messia ixaçara
ʃavteli iaʃa ialəeiçon,
dilagerta iaʃa ihon ţmorgvrli. iəbz maapso.
ţarielgıə iaʃa-rustaveli. enagı dəixʒəua, ihon».

(eiteigəeiţ s. ųanba).

davitafvili.

anɟa satouəmçan

aurei-ħarei, məc səzħom,
ianaķuzaalagı isguapxom..
sguaqəuan, sɟaqəuan, samlafuan,
manatķ azə uay-dsərħuan,
ʔəm qəbala səɸsərpxon.

eitaiħaʔəm... anɟa satouəm çan!
ķrəzmaz yəzaķ qara dsəm an,
imazara narħə-aarħua sar a isəman,
hazxaraf hazxaraj hneiu an,
aftaxı iara dəkuxaiţ dəmlafua,
sara... sʔə-səpxa... anɟa sa toumçan!

sənxarei, səbzazarei egırə vəzbom,
ajʔ, afaʔ aķgıə saxaşşaua m,
iarbanzaalagı aķgıə səgəm.
axa səuəħoiţ, uərt zlasərh az uazəmçaan.
ui maʒoup... anɟa satou mçan.

(1911 ş.). eit. **d. gulia**

---

mamia gureli.

auayəʔəysa

abri iapxıo uəɥķuənazaaiţ,
utaxəzar uagıbərgzaaiţ,
zegıə aķazə sîəħoiţ,
iîxaîmərştən ijdəruazaaiţ.

apsabaraɸə mazaralagıə u dəuzaaiţ,
iutaxəzar məcxuʒagıə ube iazaaiţ.

xşəyləei dərralәei ubziaza aiţ,
axa uezgıə uəşuayəţəysou udəruazaaiţ.

ahrei ahəntkarrei uouaaiţ,
ahatərəi apaţəui uəmazaaiţ,
zegıə uara uəda ixuartam zaaiţ.
axa ubasqangıə uəşuayəţəysou udəruazaaiţ.

izdəruada ma uənasəp uei ʃeiţ,
ma uəztaxəz zegıə iuzeibə rheiţ.
iiaşanə arəmaraxı ugıaʃiţ,
ubasqangıə uəmʃan, uəşua yəţəysou udəruazaaiţ.

aţə dəzseiоııxazei ha uima oıaaiţ,
eiha səlşoiţha uigutamsaa iţ,
iara ʃubrəgı dəşuayəţəysou udəruazaaiţ.

(1912 ş.). eiteigəeiţ **d. gulia.**

---

akakli çereteli.

apoeţ

znə səmdəruр, znə ķ̄ərzd ərueiţ.
znə sqouʃalaşţ zegıə zlou ha.
ckıa sgouta3ar, seiləuķaa3 ar,
sagı-jyanəţəm, sagıduneiţ əm;
sara sdərra daara iʃgıouр..
abri iouр ha zzərho saku əm,
daΨaz iouр hagı izkuərķəu a sakuəm.
sguəbʃanəţuр, səuaɣiaşo uр...
sara sdərra daara iʃgıouр:
znə sduneiţuр, znə psɛbar aţuəр,
daΨaznəxgıə səjyanəţuр.
(1919). **d. gulia.**

---

a. ʃanʃiaʃvili.

sbahųa

sbahųa pş3a3a,
iguəroıiaxu3a, iît3a,
iqaţua iiaʃa3a,
guənķəlagas isəman sara.

atəphaʃa pş3aʃa,
arparʃa Ψərbaʃa,
axıə arazn Ψargaʃa,
neiaartas irəman abra.

aja xaakua pş3akua,
amq uha alşarakua.
anxara uha ayənrakua
rƫə akuən iərhoz iara ub ra...

abar ƫasəitq eilaynə,
anaai, kərcxəi. apşaoiiəi,
iarxueitq rəmaxu rəgutagiə,
akgiə nnaməɳtq rəboiikuag iə!

aît abaqaz zegi kapseitq,
phəsəi ykuənəi zegi cakue itq.
sbahya bahyam daƟakxəe itq.
axəi açəxuei zegi taɳxəeitq.

amza aquəçtq arlaşara.
sbahya iaɳəɜtq apş3ara.
guəroiei-qqarei rəcənxura s,
bɳək aatəyuan mətqkumaç as!

(1919 ş.)

eiteigəeitq **d. gulia.**

paolo iaîvili.

aîaxuei aɳəkubari

îaxuei ɳəkubarəi abna zaaigua
aapənrakaz dara eikuîeitq.
axa acər-cər ui ɳaxamkua
daƟakq iaraznakq inazceitq.
ixanagaltq iəlaşaz axumarrala
xrəys ifxnamxəitq daƟakə.
ui egiquandoup guapxarala

iamçakəməi iara aguə.
ax, apşka a3 iaɳəkubarəu
oj uguəroiiom iəqalazei?
iaraznakq iəkubeitq uaqa ixuma-
rua.
ipsəitq iarei izeilahazəi.

1935 ş.

eiteigəeitq b. ĵənkuba.

sandro euli.

sara spero

sara isəlşoitq aibafra
uəs abqardaɜagiə.
sperou iafueitq
zxə kamîauq abqarçasgiə.
îakı xəmcada
siƟagəloup aoia,
iagiəibap ui dgutqia-psətqia
axiəmɜoi iara dzəkuîaz.
izəstaxəuzei sara atsa

isərmanîaloitq spero Ɵərpsa,
iprə-kupraa akiaad boiiəc ikou
saçkəs eioiiəu
səlakua irayəsxəua.
ui aasəmxueitq
istiuam bzançgiə.
maîərla znə
apənça pɳar
imayəm laoiərɜəşa

ķasƥarən sara.
akıaa ikuʇraaua ianneiua
ahiʇ ha axşəytakə angəlou
uəsqan sguə·itiaaueiʇ
apoeziaƥ çya zmam amıaden.
uəsqan isxəştueiʇ sa·a
axıaa. iahxəsxıou aguəqra
tənųgıə seigurononoiʇ
amca ebarkə.
oy iibac ɖərƥ pero
ıɜsrəjiʇ ui sara

ıɜərjinə iqasçaz iara u:
ixıųo isəmoɑp hatər ak·uçaç
spero apənça
maʃərʃa ipʇar
sguə itnəmʇaaua
aguryeikuaʇa taƥarən.
saçkəs eiom:u
səlakua irayəsxəua
ui aasəmxue·ʃ
·· uam ɡargıə.
(eiteigəeiʇ ķ. agumaa).

galakʇion tabiɜe.

açəxuƥanƥi adiliɜans

ui səzləçəz sgualaʃoiʇ sanxuə-
cua
akalakı amya dəu azaaiguaƥ
aʃxəei, aptakuei Ƥa qara izpər·
çua
mərkaqə axıangəlo amyaƥ
iftouƥ imçsɜou açlakua rəʃʃəra
ua amja kuaçara aguayaƥ
abiakua nəkukıəsueiʇ ua anəʃ
bləra
ƥa-çlakua guəryoiʇ ahauaƥ.
naq irxəubaaueiʇ ac, bahųa tə·
nųra
akalakı nalçqa ad iəʇou.
axa znə-zənla iaalayueiʇ apein·
qra
ua rion oıiə bʇəuʃa iaxəlçua.

1915.

nasgıə znə-zənla naskıaƥəi aba-
hųaƥ
kuəqmakgıə nʇərqıoiʇ iuəuua.
zəngıə inarəlaloiʇ araxukua aʃ-
xaƥ
imlaʃua alaʃaga ineiua
sa isgualaʃoiʇ apşa. nasgıə ta-
galan
iqalaşam bzançək ui sxaştnə
ua dilizans iapərçuaz anspəla
aƥınə sandəkuloz iara uanƥəi
ui adilizans ala iaartəiʇ agazet-
kua
akalakı kƥaxaxı itənųraz.
nasgıə işalagoz ranaheʇi iəmɜa-
kua
aefeibafra şəqalaz,

eit. **b. ʃənkuba.**

ķ. lordķipanize.

ikuahxəp aqəkurei respubliķa

(aroman acəpʇaxa).

adkıan çxəbʇon ſtaxı iadərķəiţ. dəşgəlaz ifaxxıaz mekı iaraznaķ aʇardaoıuə iɸnəkuiʻʇţ, axa ixuəcrakua izəraʇaɜaxaıı ddərʇom.

ķraamta iɸmərçəsɜaķua dəſtan. aſtaxı aʇaſə aairķən, aguər pşaanə caxakuaķ reidəɜaxəlara dalagəeiţ. aşarpazə eremo dgəlaaɪɜa mekı dyaçqıan iyəza daxündara iqnə dcan dirɸəxəeiţ.

— abar, abra xu-maatķ əqoup, iacə aualafaxuə souiţ, f-maatķ səkunagon, axa y-saaņķ axısʇəpɸəz azə eremo maatķ səkunikəlţ. — ihan mekı auəxa eidiɜaxəloz acaxa işəlahaz akıa ad parakua xu-maatķ daxundara inaiirķəiţ.

— ʇaxɸəs auma ari zsuto?

— aiei. uajə adgıəl xuəda uavə ioueiţ. dəryagıəx y-ɜənraķ eremo iqnə auəs zuəp, sulafaxugıə iaciçaraſa sakuirguəoıəiţ. xuba-xubala, ubas apara iaasoua, zegıə ʇaxɸəs uara iuzaazgoiţ. apara iagıa sazgua qərgıə isumtan ķapeikgıə. abri artmaq xuɥə xərţla apara ʇaxɸəs iaňuzaazgo. abʇaapnə ixəumərţlaɜan.

— iuəxızi, iəqalazi? izaķɔəxzi uajə uzlaga?

— əə! iəqouzi?—iheiţ mekı, — axuaşa aɸnə abazar aɨɸə səqan uəoıuķ aʇaoıuaga aʇkua 25 tuman[1]) ha irtiuan. — naciçeiţ dəryagıəx mekı.

25 tuman aɜbaxu daxundara işiahaz aipş ayɥara dalagəeiţ. aparakua iiķəz inaʇķıarakua irəbʇaķnə inarſſo uəs iaaɸitiţ, — yajei xuba tuman abart rei pş şaqa ataxəu udəruou?

— izdərueiţ. yə-şəkusa rəla işpa szeizəmgari? ɟ-ɸarakuaķ aasxuap, adgıəl iara uəs işpa smouri, xazə sənxap, nas... — ihan, axa apɦəs laagaraɸə ıaatərqıaʇqıanə izəmɦeiţ.

iara ui egıɦaɸəməzţ. daxundara iara uəsgıə idəruan ui iguə itakuaz zegıə, ibzioup ha ieiɦeiţ, dəşicxraaşazgıə aja iteiţ.

iara ubri aɸnə inarķnə mekı apara axirhara akun dzəſtaɜaz.

aşəkus ɸəc aan eskıəngıə daxundara kuteſənɸi mekı izaaigon asaţınɸ abluz eikuaʇei zɸə eibadərķəua aimaai. axa

ʂənɣa mekı aşəkus ɸəc azə ma ra ɸəckˌ ha akə aaimxueiţ.

— saszə aşəkus ɸəc nəqalo aʒkua naasxualagı aup, — ihan qara qurəfkgıə nimxəiţ aşəkus ɸəc aan.

— iaaiaua apara xuɣə zegıə iʒaxəueiţ, iulafaxuə anaysan ahənapkəgakua xəqaiçogıə para xuɣkuakˌ dəryagıəx irhaloiţ.

esəmza anʒamtazə ayəqagıə aiyəzʒa aaidɸalanə amakˌuan xuɣə itou aparakua aatərʃʃanə akıaadparakua xazə ineikurçoiţ, apara ɸərpə eikuça-eikuçanə irpxıʒ3oiţ.

o. şaqa iguəoıərta dəunə ipxıa3ozei mekı araʒənɣ para ɸəckua. anʒa dxazço anəxa şaqa aguəoıra dəu iəmanə dşaxuapşua aipş aup mekıgıə iartmaq xuɣə dşaxuapşua.

ari akıranq akˌakˌala aparakua zegıə artmaq intaçanə. rəz xara rfazfa iəlakua tqaça, iguş pə tga daxundara ikuaʒ dəndəlçnə iɸəneixoiţ.

znə mekı iəiulagı eremo diəho-diɣo xonən3a acara azin ələixəiţ. abazar axı aup daxıco.

dəşcoz aquaraqnə araxu zəxı ɣoz aɣkunʒa dşərbaz aipş zegıə yeibarhhan bəzla dərkˌəiţ, alaf iələrxəuą ialagəeiţ.

— xrikˌun, uąba3i uara?... xrikˌun uxə urqudəruazi uara, funtk alasa uxə ikuçueiţ. sandəu iləznougar aklapadkua uzələmpari?...

mekı itax3amkˌua mɣəla daa pəʃəruɣaʃa iuiţ, aɣkunʒagıə naq ineiquaçiţ.

ʃəbʒou daapsa, dkıəpasa xon dənkˌəlsit. mekı. abazar aqnə una3aan3a atəpkua zegıə maglakˌovənɣi auətratəx tiʒa əkugə loup. aulica naq-aaq uaxınəkupşua eikuəʒup: anaşa, akˌərpəj, afənkˌa, apaʇərqan eikuaʒa, ubas egıərt auətratəxkuagıə.

çya zmam ajlar eivçaqqə uzrəjsuam. znəkˌ unapə uanyaxa uaha uqəbaxı iuznamgaraʇpə ubas ajlar evçaqqə eilagəloup.

mekı dnarəlalţ, znə-zənla akˌəu ha ibʇə aargo iəiulagı ban3aa ruardənkua axıgəlaz aqən 3a dna3eiţ, art auardənxıfʒa aaʒakua aqkurei şəla rtanə tiɸəs iraʒanə irəzgəloup. auardənkua rəmçan aʃʃəraɸə ahsa ɣavrala rɸə xyanə rɸavar3oiţ.

«aşəla atira iaʇəpxafoiţ azəup rɸə zxəryo» — aaiguaxuəiţ mekı, kˌərgıə daailahanə drəxu apşiţ rfamxkua rɸə iəkuəz xonɸi ayouhakuei akˌuməzʒa maɸakuei.

dnarədgəlţ leɣxumaa. art aɸkua rəla abazar aɸə iaargəeiţ, akˌakˌan, aquəd, aʒa. acxarʃəra. ubas iəçagıgıə.

mekı sakˌ acxarʃəra aaixuan dnachaua iɸəneixəeiţ işkˌuakˌua 3a aʃxakuei akˌuţaonkuei ztaz akˌalatkua dnarxəsua.

eei. iabaqou apara akˌumzar saatkˌala ara xonɸi abazar aqnə iutaxəu zegıə uoueiţ.

zxaɸ xuştaara iazxıuaz akıranq iarazmakˌ ipsə nalaxəeiţ salxinonɸi aqauar iaaganə iəftaz. asaarakua, axahɸ plakˌıkua. ahapfakua dənrəxuapşţ.

minutkˌ aqara dənxəeiţ mekı auriakua axıəxuhaxutuaz, ɣakəkˌgıə dnalaxuhaxutʃa iuiţ. aftaxı aulica tʃara dnanəlan iakˌurşanə auardənkua axıgəlaz adaxıə dənkˌəlsiţ.

ara auaa maɣnə iəqoup. axa araxuəi apsaaɸkuei çya zmam əkuʒup. zegıə axeibarqaaua akˌə udərhaşam. auuə ha aup işeilou. iztiuei iaazxuoi idaguaxaz ʃa naq-aaq iərhakuo rahaʒom, daaraʒa rəxkua eidkˌ̀alanə rəb-

ʃkua rdəunə imeiʒajaqua. abar auriakua abʒaxuhaxutʒa ataşşkua zegıə (tadərʒueitʂ, psaaƥ tiƥəs iaargaz zegıə dara aaxuara iaƥuƿ. qinyxa — gori aqnəƥ aɦakua iaarcaz uɦa, ajkua, aɦarkua uɦa zegıə aguara iad gəlouƿ. aqambafkua azra azə itaƥaz inalalan 3maxs iqaça ita ƥouƿ izaɦo, axuhaxutʒa irəzxıapşua. naskıaʔa imeretaa gər ƥəlanƥi aƤankua rnəquaʔakua guartoitʂ. iara ua iazaaiguanə ahargıkua rəmçan rəpsərfoitʂ aşourei abazar abʒi iaraapsaz aɦsa, lassə-lassə sviraa ruardənkua irəzxıapşua, art zxıapşua ui auƿ, rxaʒa araxu iaarxuaranə iəqaz ianaarxua «colikauri» «mgaloblifvili» aykua aargan rqərqkua rərpsaara iaƤəuƿ. adə ana3araqnə — akə rk3amkua auaa raʒay3anə eilagəlouƿ. art irtiueitʂ abazar axı iuznamgaşa zərçəsra mariam amalkua: — ayənkua, acakua, ubas egıərtgıə.

mekı ʒ-çəskgıə bʒeiməʒitʂ, zegıə drəlaxuhaxutitʂ. imakuan xuyə makıanaz ilasʒouƿ. axa uəsgıə dəşzaxuo ala rəlaxuhaxutra daƤəuƿ, Ƥxuayək dilaxu haxutua dalagəeitʂ iʒçarkua im sxəueitʂ ɦa. uigıə içabərgnə iaaixuoz qifan dimə∫titʂ. iaaixuozar axuaƤə haaibagaƿ, iɦan, axa mekı dʔan diʒəbnalʂ.

axaɦƥ guara aqnə didiqixa akəta aqnəƥ iaaiz anxaʒa dnarəlapşitʂ mekı, tahmadak daxixuapşəz iaha duayə halalʔa dibeitʂ. mekı dnaidgəlan, uʒkua zəjlouzi irxəçuazi ɦa diazçaaua dalagəeitʂ.

— dad iaauxuarc utaxəuma? — iɦan dçaaitʂ atahmada.

— maƿ.. uəs sazçaaitʂ,—iɦeitʂ mekı.

— nas uzalouzi ara uneiaaiua kupec dəu-ças akgıə aaumxuozar, zegıə urəlaxuhaxutua! uəbz uafoma? — ibʒə aaırgəeitʂ aʒçarkua zƥəz atahmada.

agərkua axıgəlazgıə dnrəlsaarəlsitʂ, a3max itaƥaz abatku agıə yargəlanə dnarəxuapşitʂ. rəxukuagıə dazçaaitʂ.

dqıala-palaxa qaranƥ daƤaqara dneiua· nasgıə araxu daxı rəlaxuhaxutuaz mekı iəçagıə dƤəxanə dqarçeitʂ. ui iaxıouƿ ddəpşəlamkua, ixala dəqazaarƥ anxara ibzianə iguə iantaʔa, dagıarguroıeitʂ iara ui, igugıə kər iaaiçnaxʂ, ixə agura airgo itʂ iəiulagı iguə iteikəz naig3aracə.

abazar aqnəƥ mekı iƤərxaçanə akun dəşcoz.

aquaraƤə daxıaaiz axuəykua akambafxıəyʒa dəryagıəx bzla dərkəitʂ mekı. mekı art reipş axəyyara jakua bzaçək imaha3acʔa iaraznak dyeicralan aykuənʒa dnarəkuqaaitʂ, degıə-ya trəsən aykuənʒa ireiuaz azə dnə ftagua dikəitʂ.

— aai! — dqaaitʂ iəikəz zuriko.

— uaha iuɦoma ubart reipş ajakua?...

— soufʂ.

— maƿ, uousəftuam, isouɦarouƿ, — iɦan mekı axuyə iəikəz iləmha daanikəitʂ, axuəyə «maƿ» imɦakua douiməftitʂ.

— sargıə fta uaha isɦom uərt reipş ajakua, — ibʒə aairgəeitʂ naqƥiraxıʔa igəlaz axuəykgıə.

— maƿ, uarauykuna bziouƿ — iɦeitʂ xrıkun.

mekı iaxıa aipş ixəyyoz rqnə ixə ʒərimga3acəzʂ uajraan3a. iaxıa zaʒək auƿ iʔɦo xuartam daƤaznə iʔəmtan ɦa axuəykua ianreiɦa.

eiteigəeitʂ **ƿ.ykadua.**

leonţi labaxua.

aķolxoz bzia

mцəla qamцəla
iķamço axala,
iznəsço irənцəla
apxıara manʔalan
izyəroup aʔala
apoema isiərəu,
ibziou iſaxu.
ibʧəsən ipsəroup,
iaxasço aşaxoup:
aţəsaxı iasərxoiţ,
aţəşa itasəʧueiţ,
axa map isiərxoiţ
istənxoiţ insəʧueiţ.
sguə aja itəsco
aʔquə ckıa ianəsço
iqamlaroup idəsɜa.
sķalam çar uɸə iaaxo
səgutəxa tcala,
aɸəy eipş uɸaaxa,
ucalargıə ucala:
iəssou aķuцarkua
rəla nauɸarķəua,
ajyan iķədəup
iķədəibaħala:
itənцəup rguəƀəup
iguəoıiiţ ha hala.
amza iķaraxa
işəlaz aiara pxa
aɱra anguanata.
apşʔə gıamadan.
aʔaxua ianaʔ

jyan adunei,
iaairţiţ iynaʔ
frangıba damei.

ioıroup aʔtəla
aapən afyəxaa,
iguərooioiţ hɸəla:
ibzioup səgutəxa.
ipşɜoup aşamta:
itənцəup iquandoup
iasu$_a$ apşa
iasua apşa.
aɜaɜa rxıərşa
ixut-xuətua pſaala
içəsueiţ aboıikua.
ipat-patua eidəkşalo
iryaxoiţ rəxkua.
anaƀi ƀabahцa
eiçaxam aķazə:
apxarra ianaxıцa
içaoıam aķasə
ʔtəla ibəbəşxa,
iaxoup axaɸə.
iaſtua afyəxaa
iţaloit hguaɸə.
aʔtəla irəsnə
ibzioup adunei.
abartkua drəlsnə
dneiueiţ damei.
«barakrat» zəxıɜərçaz

akolxoz aihabə.
ajəʏra irxərcaz.
itaʃəuɒ ahapə.

imaldam iguaqən
rəmxəuəsta rʃərtra.
ajəʏra uabaqou?
iesueiţ ajəʏra.
irəmou egıaqouɒ,
ibeiouɒ ruətra.
ajəʏra uabaqou?
iesueiţ ajəʏra.
irzeixcom rpsasa.
uərt rəraxu raʃoɹɒ.
rərhərta akuaz$_{ə}$
haskıən ɸouɒ iaʃouɒ
iynouɒ zegı kuaskıa,
ialam rguə aʃə...
uərt rəfaʏ; akuac-ckıa,
axş, axərʃə.
irʃərçoiţ ɸərbagas
afal, abərfən.
ajəʏuaa işuaagaz
iahoiţ rɸərpən.
ibziouɒ daara
uərt rgiţara.
imaldam iguaqəuə
rəmxəuəsta rʃərtra.
ajəʏra uabaqou?
iesueiţ ajəʏra.

iəsho xazəmço,
ma zxə azəmco,
«barakıat» axı hdəkuça
iəqou umbari.
eikuʃouɒ akrəgɜam.
ibziouɒ uara ari.
aşackəra iacgəla
şarpəiaʃa rəkuɥɥo,
rɸə ʒʒa ryaş ɜəl$_{a}$
rbrigadirʃa rəxulaɥɥo,
irdərueiţ qa uəsla
iaxıala irəlşo.
eiŋajoiţ naməsla
eimarkəuam, idərşom.
ruəs dərnə xuta-xutala
brigadak aqqa ha,
atatəntra iantala
iɸəxəeiţ aɸaya.

ruəra rnərxaga.
iqarçoma iʃagan?
işpouhoi ixgam:
aşxəʃqıa rpərxagam.
idəkuləeiţ aɸaga,
alaləʃkua narəʃtalţ.
unarpşər uərt rəʃta
aradaɸ uguə iaxuo
rləmha iʃjaxo,
eʃaɜa eigəmkua
igəlou tatənkuouɒ.
iubo agura ugoma?
egıaqouɒ ari ada.
aniraxı iubom$_{ə}$
daɸa brigadak?

rad-radla eiləxnə
(iuboiţ iaxıa ianşa).
rəboıiə jpa rɸarəpxnə
aɜaɜa rxıərşa.
imşənxa izazo.
izlaqou imɜaɜo,
iɸxuaʃa rəmala:
«ibziou hara hauɒ!».
eiʃou mandarinala
axuə naa eilahouɒ.
aɸaga anrəvalo
izraʃo ireihauɒ,
izraʃo axıərpar
aamta iaxmərpa,
adgıəl ţaţa,
adgıəl psəla,
işata iguata
ianrədrəpsala,
«amal iahnato»
irhoiţ «harkıatoiţ!»
iubo agur$_{ə}$ ugoma?
egıaqouɒ ari ada.
naxıxi iuboma
daɸa brigadak?

arxa eiuʃraɸ
ibziouɒ aɥeitra:
iakuşou udauə zra
içauəlouɒ ameţha,
ioıuoıuouɒ aguara,
raxuəckgıə takıəssam,
ʃɥeitraɸ egıaraan
akambafkua taguəfan.
iuboma aynəuçqa?

hadgɪəl qaʃəuƿ.
ishom inayco:
han leipş haaɜoiţ.
adgɪəl ǰilar ianrou
iəkuitəuƿ. maƿ iuaaram.
ʃaala iaabaƿ izeipşrou
akǫolxoz «barakɪat» aΨa-
yra
iaxɪa psfarouƿ.
arxa eizarouƿ.
iboiţ adə dəuɜɜa
uaxɪ hdəkuça,
apħəzba ailaħa
uaaleilahaƿ.
lxaxuə barfənças
lbarfən ǫas
zənɜa iapşʃaloup.
ilʃəu ʃaləuƿ.
iləxɪɜəuƿ ǫsenia.
ǰilar anenia
ʃa ħarami ǫuaşarami?
imǫuaşargɪə ipxaʃarami?
ara açaqa
auaa açnarqɪo
aguə rpərɲa.
axɪərparɲa
rərǫuaşa aʃa
daara aΨaʃoiţ.
dpərua qəuʃo
dzbo dqarʃo
arpəzba elqɪaǩ
dpərɜoiţ iaxɪaǩ.
ui iəcǫuaşo
ǫsenia apxaʃa:
lǫasə rxumarua,
deixəʇarua.
lfaΨa rssanə
dɜsa-ɜsoʃa
isħom iaycanə
zənɜa amɜəʃa.
art eicǫuaşo eigəmxaşa
iguəroɪioiţ iəubo agura ga
ibzioup daara, isħoiţ aiaşa
ibzioup daara rurakua.
aniraxɪ htalaƿ:

eidara xɪantala,
rəmaxu eikurxuo.
amra iargurorɪo
amandarina-axɪyeɲ
axuə naa iaΨaləeiţ.
aʃərtraxɪ uneiʃ:
amra rnəɥɥalo
ǵsiɒrxəeiţ işəǰbo.
aɲa qapʃ iaxəbua
ibeiau aʃərtra.
iesueiţ ajəΨra.
iubou aɲgɪə eiçaxam:
açla iaǫuşo aɜaxua,
rɲəmǰa raɲa irxɪənhalou
afyə xaala hadəpxɪalo,
ixəɥɥaloiţ iaxɪa hala.
iǰboiţ ʃartgɪə:
ipsəloup hadgɪəl.
ianəkuyə aqa aʃa
hadgɪəl qaʃəuƿ.
isħom inayco.
han leipş haɜɜoiţ.
aguə arpərɲa
axɪərparɲa,
rəǫuaşa-aʃa
daara aΨaʃoiţ.
dpərua qəuʃo
dəzbo dqarʃo.
arpəzba elqɪaǩ
dpərɜoiţ iaxɪaǩ.
ui iəǫuaşo
ǫsenia iəpxaʃo.
lǫaşə rxumarua
deixəʇarua
lfaΨa rəssanə
dɜsa-ɜsoʃa
isħom iaycanə
zənɜa amɜəʃa.
art eicǫuaşo eigəmxaşa
iguəroɪioiţ. iubo agura ga
ibzioup daara, isħoiţaiaşa
ibzioup daara, rurakua

aΨguara.
1 ianvar 1937 şəkusa.

b. ʃənkuba.

* * *

aiaʒakuɜ zeicəpxaşam,
aɬtkuɜ fyəla zegıgıə bziam.
aja rʀamzaʀ nçraķ aiouşam
ʃalɜ irpxamzaʀ ui poeziam.

agɜ, pşala zəxiakuitəm,
aʒkuərpɜ itənɥəm acaqı iasueiţ
zşourɜ xıɬaɬou ui dpoetəm,
apşka ipxəz eipş naq dəmyasu-
eiţ.

1937 ş. aqua.

hadgıəl qaʃəuр.
ishom inayco:
han leipş haaзoiţ.
adgıəl jlar ianrou
iəkuitəuр. maр iuaaram.
ʃaala iaabaр izeipşrou
akolxoz «barakıat» aΨa-
yra
iaxıa psfarouр.
arxa eizarouр.
iboiţ adə dəuззa
uaxı hdəkuça,
apһəzba ailaһa
uaaleilahaр.
lxaxuə barfənças
lbarfən kas
zənза iapşʃalouр.
ilʃəu ʃaləuр.
iləxıзəuр ksenia.
jlar anenia
ʃa ħarami kuaşarami?
imkuaşargıə ipxaʃarami?
ara açaqa
auaa açnarqıo
aguə rpərʒa.
axıərparʒa
rərkuaşa aʃa
daara aΨaʃoiţ.
dpərua qəuʃo
dzbo dqarʃo
arpəzba elqıak
dpərзoiţ iaxıak.
ui iəckuaşo
ksenia apxaʃa:
lkasə rxumarua,
deixəţarua.
lfaΨa rssanə
dзsa-зsoʃa
isһom iaycanə
zənза amзəʃa.
art eickuaşo eigəmxaşa
iguəroıioiţ iəubo agura ga
ibzioup daara, isһoiţ aiaşa
ibzioup daara rurakua.
aniraxı htalaр:

eidara xıantala,
rəmaxu eikurxuo.
amra iargurоıo
amandarina-axıyeʒ
axuə naa iaΨaləeiţ.
aʃərtraxı uneiʃ:
amra rnəɥɥalo
ʃsiвrxəeiţ işəjbo.
aʒa qapʃ iaxəbua
ibeiau aʃərtra.
iesueiţ ajəΨra.
iubou aʒgıə eiçaxam:
açla iakuşo aзaxua,
rʒəmja raʒa irxıənhalou
afyə xaala hadəpxıalo,
ixəɥɥaloiţ iaxıa hala.
ijboiţ ʃartgıə:
ipsəloup hadgıəl.
ianəkuyə aqa aʃa
hadgıəl qaʃəuр.
isһom inayco.
han leipş haʃaзoiţ.
aguə arpərʒa
axıərparʒa,
rəkuaşa-aʃa
daara aΨaʃoiţ.
dpərua qəuʃo
dəzbo dqarʃo.
arpəzba elqıak
dpərзoiţ iaxıak.
ui iəkuaşo
ksenia iəpxaʃo.
lkaşə rxumarua
deixəţarua
lfaΨa rəssanə
dзsa-зsoʃa
isһom iaycanə
zənза amзəʃa.
art eickuaşo eigəmxaşa
iguəroıioiţ. iubo agura ga
ibzioup daara, isһoiţaiaşa
ibzioup daara, rurakua

aΨguara.
1 ianvar 1937 şəkusa.

b. ʃənkuba.

* * *

aiaʒakuə zeicəpxaşam,
aʔtkuə fyəla zegıgıə bziam,
aja rʁamzar nçrak aiouşam
ʃala irpxamzar ui ɒoeziam.

aga, pşala zəxiakuitəm,
aʒkuərpə itənɣəm acaqı iasueiţ
zşourə xıʔaʔou ui dɒoetəm,
apşka ipxəz eipş naq dəmyasu-
eiţ.

1937 ş. aqua.

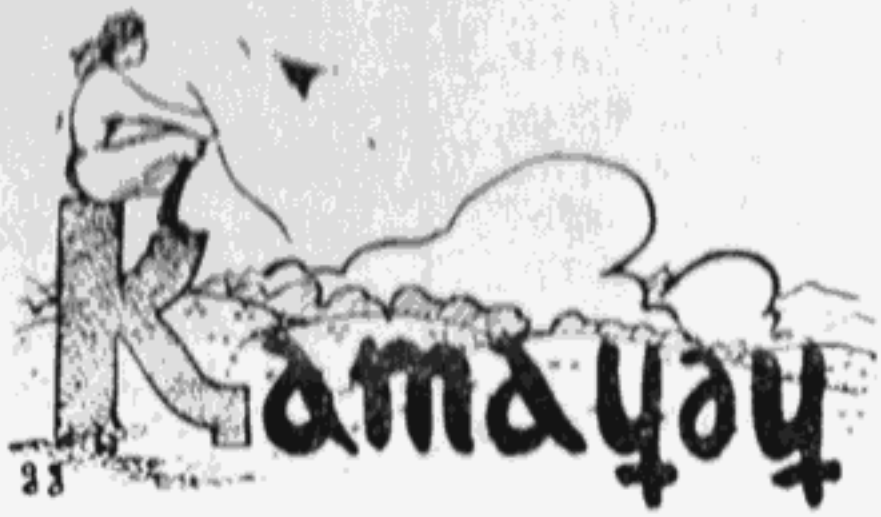

d. gulia.

inatəm şkola iaanamxuozaap

alias ipha aşkol$_a$ daxiəztamçaz, aihabəra axəizxıampşəz da ara guala dəus iəman, axa akə zeihodaz.

— səzaftouzei uezgıə istaxxoit məşkə znə, zaanaça irxəianə isəmazaait azoıab ləiəra aşəkus aîquə. sara sanaaxəccakəua aamtazə sənpa işsəxıəz eipş apap qara dsəjcar açkəs» ihan dnəkulapə apap iaxı dceit.

— dadxeit, uara sənpa uəqa mzara daara kər ispərxagaxeit: səzoıab ləira aşəkus aîquə staxən aşkola ltaçarazə. uara uanəqamla astarşənəi asudkuei rnapə akuçanə izgəeit, îquək. axa irədrəmkəlt. apap iîquə aauga roup ha sarheit.

uara uəîquə aasta uərt astarşənəi asudkuei rəîquə akə iapsamzaap auəs aɸə» iheit alias, apap dalasərguəbzəoıəp ha.

— aliasxeit uajraanzagıə ubri uzəmdəruaz. astarşənəi asudkuei apap iədəukəlozma. apap ahəntkaraa iaarəftəz uayəup. astarşənəi asudkuei abra akətan sasranəi mîaguəi uarei uha ıaləîxəz uaaup» iheit apap.

— aai, uəs akuxap» iheit alias, apap daaiəkuşahatxanə.— apap iguə iajəmaoıəu akə səuəs iapərxagaxaşa akə sɸə itəm çaait ha daajîaîa.

— ui aîqugıə aayəup ianaam tou, ui azə ueiçaharxarəm» iheit apap.

— iaayəup ha inaxgo — aaxgo akuəmkua, znə uara akə uaxnagap, znə sara, ubri aqənp exıaɸəi amş ubri auəs iazəskəıt, izəqalozar exıa iynə isəutaroup. uaapsoit axa izkıənagıə ui azə səznəquom». ihaxt alias.

— uəs anəuhax hnaxuapşəpəif aîquə, azoıab ləşəkus znəu» ihan apap aîqukua drəxuapşua dalagəeit.

akraamta dəpşaauan apap, nas alias iaxı daaxıapşən «uəxuəyə ləkıura znəu aîquə zbom, dnatzaməi ui? ha dəizçaait.

— dnatzam sguaxuoit» iheit alias.

— uəs akuzar, aîquə danzam ləkura ialəzdraauazei»?!..

— ləkura abra sasran, mîagu, mac uha irdərueit. uərt rəgura uəmgoi? haarəpxıap, hrəzçaap, nas uərt rajala isət aîquə. sara səgura uəmgozargıə». ıhaxt alias.

— aliasxait sara uara uəgura səmgo qəufoma. axa azoıab dnatəmkua ubri uara izəuho

aîquə atara zəqalom» iħaxt apap.

— ubri aasoumħakua pətk uara iuʯnə isəkuəndaz.

uara isouħaz daara kər zçazkəuə uəsəup: axuəpha ħa azə dqauçarouр. aqabaa dəu ubarouр, axarq dəu akuqauçarouр. ubartkua reipşkua sara istaxəməzt. izəqalozar ubri aqara auəs salamçakua isəutar akə eipşəmkua iuqəsfaр». iħeit alias, axa apaр ui auiuəxuaz.

uəs işəneiŋajoz aaiŋajoz, aam ta kər ceit, iuəs iaxuartaz akgıə izəqamçeit alias acara iakuəikuanə eips aanə «znə uaançasəif, akə sgualaîeit» iħan apaр aîqukua drəlapşua akə apşaar̥ə daʯən. daaraɜa kər ançə «alias aguərgıən uxauçaxeuma?» ħa dəizçaait apaр.

alias ari iahaz omaîa iban «ubri akuən uajə isəgəz, ubrəgı abraqa inacəuçeit, uayə ibaxeuma iahaxeuma «aʯə anaj ibaqarʯuan» ħa xaçei pħəsəi anajlakı aguərgıən rxarço. uaja sajəntəΨxa, şanaj, aguərgıən sxasçoit ħa azə îəsħar psroup. pxafarouр», iħeit alias.

— aΨəc Ψarpaku̯ə szəpşaa ħa akuəm uara uΨə szaa, uajə szərguaqua auəs szəqaç̯ə ħa aup. ui ansəumta. agıərt uara eikuəupxıaɜaz zəlşo sakuəm, səɜoıab aşkola ltaçarazə mou dəryagıəx sganə starkuazargıə. ui iəuħaz sara isəlşom.

səccakueit uajə. daΨaznə saaр. ckıa haiŋajaр. aɜoıab lnatra macaraΨgıə umaançaskua aguərgıən xaçara ħa iəuħaz zəlşo sakuəm.

ubrį anatra ħa uəzΨəu azgıə ckıa staaŋei sarei hmeiŋajakua izəlşo sakuəm». iħan dyagəlan iynə amya dnəkuəlt, ixə iəkuəŋnə, dxuəcua. aguaî aqənɜa dneiuanə alias daagıaŋit aşərħa apaр iaxı, akə ixaştəzîa.

— dad, kuasta. akazə ckıa səuəzçaarazə sxənħəit. axuəyə lnatra ħa iəuħaz ui sara sguə zlazcaz ala. dnatəmzar aşkola Ψə daarxom axuəyə. ui sahaueit, axə abri aguərgıən xaçara zmaanouzei? akə eipşəmkua iuqəsfoit ubri eilərganə isouħa razə. abar sajraΨə saait işəubo epş ubri zmaanou səzdəram», iħeit alias.

apaр daaŋajan: «dad. alias. abri aguərgin xaçara zmaanou ubri aup. xaçei pħəsəi aguərgıən anərxarça naxəs zakuan xaçei-pħəsəi ħa ipxıaɜouр, ianərtaxəu eiləçua, ianərtaxəu ei lalua ħa izəqalom. znək xaceipħəssəi ħa ianeibaga. aguərgıən, anərxarça uərt reiləçra, rkaibaŋra zəqalom ayquandar uħa aihabəra akuşahatəmxakua», iħeit apaр.

nas ǵubri azə auma agurgıən zərxarço? iħan deitaizçaait alias.

— aai. ubri eipşkua rzən aup agurgıən zzərxarço iħaxt apaр.

— aai dadxait kuasta. uara iəuho ui hara apsaŋa hΨə zzəm dərua, iaxıa iacəi iaaz azə ihar ui agıəurəməzt. axa uaraŋqıa abri eipş anəuħa. daara omaîa izboit. apsua ipha, ma iaħfa dkauəŋər uəyquəndar iaxıgıə dcom. uuaxuamaxıgıə. dəykəlaΨanə dəueiaxsnə uguə çəblaa ukaiəŋueit. ubri azə aup hara apsaŋa hΨə apħəs kaŋrakua zm ayəu, kuasta uara izzəuħaz azə akuzar. iuzapsam sara srəxxara. anŋa uişazar uəsquaç, auadav salaumçan.

— dəryagıəx daΨakgıə uashoit dad. kuasta! uara uhapaрup, uhabəuр. axa sara iaxıa isouħaz eipş zegıgıə îrouəmhan,

aɟgıa uələrxər qalaɒ...

— iarban ui iuashaz?

— isouhaz umboi — uəpha dzakɥuan pham. uəphəs dzakɥuan phəsəm ha iəuhaz uxaştəma? abri eipş azə sara qoukə-qoukə zdərueiţ uərt irouhar — aaiţ sara səpha sara szə zakɥuan phamzar uara uouma nas dəzzakɥuan phau ha — uxə cqıa ıuxasçar qaloiţ.

— «uagımhaqərnə aquədgıə uaxuo» ha iərho eipş, uagı papnə auaa ɬəhsakua zakɥuan ɦsakuam. ɬəɜoıabɟa — ɬəɥkunɟa zakɥuan xşaram ha rouho ualagar, bzia ɬəleibamxər qalaɒ. iheiţ alias.

— uəs hara zakɥuans ihamoup: aɬquə ianahçalaroup azakɥuan phəs dəzmou ha aguərgıən zxou rzə. izxam — zakɥuan phə snə dəiəmam ha; inatəm axşara dəiəmazar — dzakɥuan xşaram — ha...

— as ɬara zakɥuans iɬəmazargıə, daara izakɥuan baapsəuɒ ui. ubri aɟa — dzakɥuan xşaram ha iəuhaz ɟaçanakɥua udəruama? ui iaçanakɥua uasheiţ.

abri aqara auaday halaɬəmçar qamloi?! aẓə phəs daaigar — aɬquə iança, aşahat dataxəzar ua iança, — axşara dəiouər iara ubas. uəs akɥumkɥua aẓə phəs daaigar — auaxuamaxı dneigaroup, uaqa ajlar eizoiţ; ubərt zegıə işərbo aɥkɥuənəi aɜ oıabi ikuaɟ-kuaɟɜa, aɸəyakua rkɥıakɥıaɜa. akə rxargəlanə iɬəma ɬgıaɟua auaxuama ɬtouɒ, nasgıə abraqa agurgıən xəxyə ha xuphakə, ma tauadk, ma aaməstak abra dataxəuɒ. ubri araxu təiaa iətaɸəuɒ, aɥara dəu izəuɸuɒ. abri aɸgıə uzaançəsuam: naɜaɜa ui uimaçuyəzar aup upsə tanaça. ajak ala ɸəs uxə iəutaŕ aup.

anatra ha uəzɸəugıə iara ubas aup; aɜə dɜaazxuahą tauadk ma aaməstak uaaipxıarouɒ. ubrəgı ubas araxu təiaa iəutaroup. aɥara dəu izəuuəroup. ub rəgı ubas upsə tanaça ɸəs uxə iəutaroup:

— ui uara uzə macarouma zegıə rzə izakɥuannə iəqouɒ. iheiţ aɒaɒ.

— ui zakɥuan bzias izmou ds əzdəram. axa hara apsaɟa hzə ui zakɥuan bziam. hara anxaɟa ui haimnaɟoiţ harooıacom, ɸəs tauadəi aaməstei rzə hqanaçoiţ. ari zzə ibziou tauadəi aaməstei ɬara aɒaɒɟei ɬzə aup. krə alaɬə rhaueiţ; hara anxaɟa ui haxnar ɟoiţ. apxıaɬa işəshaz eipş.

iuboma apsaɟa ianaamtou phəs dşaarəmgo, aɜoıabɟa xaça işəmco ianraamtou; abri zxarou ɬarą ɬzakɥuan aup. abraqa jə shakuaz irɟəpxaɬoiţ, irəɟɬoiţ, irɟəxıantouɒ, abas aup azakɥuan bzia şahzəqaɬço ɬara. iheiţ alias

— ui zegıə rzə izakɥuannə iəqouɒ. uara uzə macara akɥuəm. ihaxţ aɒaɒ.

— izdərueiţ ari azakɥuan sara szən macara şakɥuəm izəqou. axa izzakɥuanzaalakgıə ari hara hzə ışzakɥuan bziam udəruazaaiţ, «mɥəmxara kɥuaşaroup» ha iɟgıa ibzia ui hakuəmnəquar şzəqamlo aaboiţ» — ihan alias iynəqa iɸəneixaiţ.

guərgıən zxam rəxşara zakuan xşaramzaaɒ

alias dguamç-xamçua aləeiahei nkədqıo axuəlpazə aynə daaiţ.

— iuəxızei uara, aɒaɒ dəuaɟhama?» lhan dizçaaiţ ipheas taqguagua.

— dsaɟhamou, dagısəsəndaz ui iseihaz seimhakua. aɜoıab

dnatəm, ui dnatəmkua ləira aşəkus ʔquə, ameţriɥaskа iħou səzdəram, akə axıʒəçeiţ, səzuətom» iħeiţ. ui anatra axuəpha rhara, axarq qaçara bara işpabboi? ui açkəs eiʒou uəs ababbarəi!

abri aihabəraħa ihamou apap zakıa dəu ineiərkнə uəsk uayças iahzəqazçoħa aẓgıə səmbeiţ: aqua saxıneiz axəlapşyə — anaɥalınik iəlabartagıə smouiţ. aşkola aihabə apħəs lakuzar, lab dəzfəz sara sakuəʔa, ləbla aaxţnə dsəxuampşəiţ, sara səşlaʒajoz ləftaxı aaseirxanə, naq dnəynalţ dəynabbaraꝑə. uajə ari apap iseiħo bboiţ.

— uaquəç ubrəi auəs. amala aqa uboiţ. sara zaa iuasħaxeiţ egışaləmçua. uara sara sħaꝑə uuərhauam. darban nxay təphau açara zmana apsaʒa raxı iəudərua? uərt axəlapşʒa zzəqou, açara zzəqou auaa dəukua rzoup. uara uərt uraclabərcə uguə itouma?»

— çoup, uəs nxavə təphak açara ləmanə dsəmbacţ, axa ui zxarou ħa aiharak sguə iaanago, auəs işaftou ianaapsalakı, rguə anakupʒalakı iaquəçuazar akuxap. axa sara isəʒbəiţ sfapə xanə sfamxaqənʒa inaʒaanʒa saftəçrəm abri auəsħa», ꝑaaitəiţ alias.

— ibzioup nas, uaftəmçən abri auəs, «amaʔər ahampal ialoup» ħa rħoiţ eipş, iəudəruazei maʔərşaku dəuzaarxuar. ubri aguərgıən xadaraꝑək araxı iuəmħan. ianamuʒax axuəɥə dahnatəp. ubri azə xuəɥək işaa ura, işahħara ħa uaftan hneiʒajap rħan. dasəu rəuəskua napə naddərkəiţ.

ianaaxula, rəraxu rəʔaxu zħaz eipş, zegıə rtəpkua ianəkuərça, iaailaꝑan anatra ħa axuəɥə lzə apap iiħaz azə ailaʒajara ialagəeiţ.

— dahnatəp, axa dəzharnatrəda? tauadk aaməstak, zħaz eipş, aynə raagara dəuk sakuşahatəm. uərt raagara axarq dəu ataxəup. sanaʒʒei sabaʒʒei ħa uərt rcara raara, rpəlara, rnəqugara sara saẓəknə ui saxuartam. nasgıə izkıəngıə naq kər rəutalaroup, araxı izlauəxuartou maɥnə», lħeiţ taqguagua.

— sargıə uərt rərxarꝑarra ztaxəu sakuʒam«, iħeiţ aliasgıə.

ubas haʒoıab aʒə dəzʒaaharxrədaħa iazxuəcua işaꝑəz kamaɥəɥ xuəɥə daaʒajan: «abraqa aɥkuən kuaçia ħa apisar iaalo səiʔərnatər apxıaragıə ayragıə ubri isəirçarən» lħeiţ.

— abri iəlħaz daaraʒa sguə azceiţ. iiaşanə ubri apap natrada uzəftou aʔquə uimtozar ubri dəiharnatəp» lħeiţ taqguagua; aliasgıə ubrəi daaləkuşaha txəeiţ.

— ban bara dbəkuəxşaxaaiţ hara haiha bara bguə azceiţ ubri auəs ianaaloz», lħan taqguagua kamaɥəɥ daaguədəlkəlţ.

— ari auəs harxəieiţ. ıahfəşa afꝑa hamoup. kuaçia axa anəiəmou haaiəpxıar daaip. ui hara hauara map azəiħom. apap ara dəqoup, dabahaʒcoi. axa ubri aguərgıən xaçaraħa apap iseiħaz azə ckıa szəizəmçaaiţ; szaftouzei ħa iħou, içabərgəʒqı anə iħou ubri ckıa eilkaaꝑəup. dəuk mərçəkua axa şaasoueipş scanə səizçaap,»

— ubri aguərgıən xaçara aꝑək araxı isoumħan. hajəntəꝑxa uarei sarei haivagəlanə, auaxuama haynagəlanə. aguərgıən hxargəlanə auaa hxəɥɥo... agıərt zegıə şəqazaalakı abri ak soumħan» lħeiţ taqguagua.

— sargıə ui iaxuartou saḳuʒam» iħeiţ alias.

abas aneibərħa aftaxı znə iɸəneixan dceiţ aɼaɼ iaxı, pətraḳ uəs başa eiɟajon, iaja aḳgıə aləmşeiţ, aɼaɼ iiħac iħon; aftaxıə alias daaɟajan: aʒoıab lnatrazə sara səɸsərxəieiţ, ʒ-ʒaaxyəs ħa abri hɼisar ḳuaçia iəku. ḳnə səqouɼ» iħeiţ.

— ui qaimatəuɼ», iħeiţ aɼaɼ

— nas ui aftaxı aʔquə izuasħaz azə haiçazərxo ħa ḳər qaloma?»

— uara uzəftou auəs azə anatra ʔquə macara azxom alias, ui iaxıpa uzəmdəruei?»

— nas uaha iataxəxəuzeı, anɟa dzəkuʔirəz?!»

— iataxəxəuzei umboi — aguərgıən uxauçarouɼ. ui ada aʔquə iuəsto aḳgıə iapsam?» ui şpa?

— ui şpa uəmboı, aguərgıən zxam zəxşara zaḳuan xşaras irəpxıaʒom.»

— nas sara səʒoıab uara dəşpauəpxıaʒoi?»

— uara uəʒoıab, ui uguə ialəmsən alias, zaḳuan pham, zaḳuan xşaram!»

alias daailaʔan, dyagəlţ iqama axə ḳnə, aɼaɼgıə dʔan dyagəlan xuəɥəḳ ıaja iaairpəşʒar — iaaiərḳuadar itaxxəeiţ, axa iiħaşaz iħaxıan, dalgaxıan.

— işpəḳuəu sara səʒoıab dəşzaḳuanpham, sara dsəphamı, naşphauma nas!? abri eipş aja aasoumħaḳua uaaseixsnə səuʃər eiha eioıən»....

— ui aʒoıab uara dəuəpham, upħəs dəlxəmşeiţ ħa aḳuəm sara iəsħo, sara iəsħo aguərgıən uxamḳua axşara iuəmou, hara hzaḳuan ala, hara aɼaɼɟa hnaɼə ianəu auəs ahasab ala, zaḳuan xşarouɼ ħa aʔquə səzuətom, aguərgıən uxamḳua; abrioup sara iuasħarcə istaxəu, agıəs ala uara uəpha, dəzşa dəiəsasuɼ, uara dəşpa upham, uara dəuəphauɼ».. /

— uəs anaḳuxa, hara hkətan aguərgıən zxam raɟouɼ, nas uərt rəxşara zegıə zaḳuan xşaraʒami?«

— zaḳuəzei alias ıəuħo? uərt zegıə zaḳuan xşarouɼ ʔara ʔahasab ala, axa hara aɼaɼɟa hahasab ala uərt zaḳuan xşaram, aguərgıən rxam azə, alias uara uzə uadayras ialouzei, uxuəɥə danəunatua auəxa axulpazə uəpħəsəi uarei uəxuəɥə dəznatua auayəi ʔaair, ui abraqa aguərgıən ʔxəixəɼ, nas axuəɥə aʒə dʒaaixəɼ, ari aḳər ztaxəu aḳə aḳuʒam».

— aḳə ztaxəu aḳə şpaḳuəm, hara atahmadɟa hajəntəɸxa hmiţaqu-ɥiţaquua haiħtagəla auaxuamaɸə haanə aguərgıən xaçara uara işpoubo? daara ipxasʃoiţ, səpʔma iləmuər qalaɼ sara izəuʒargıə...

— ari pxaʃaraʒam ikıərsianou izə, ui eiɟou pxaʃara, xıəmʒoı zlou anɟa uakuəimərʔaaiţ, iħeiţ aɼaɼ «nas zeipş utaxəu aʔquə uəstaɼ, iaxnougo vba rzamto, nas uəʒoıabgıə aşḳola dəntouçaɼ, açara louɼ, dəuayxaɼ ħagıə nacəiçeiţ aɼaɼ.

— iəuħogıə sahaueiţ, axa sşəqalara səzdəram» iħan dyag əlan alias aynəqa dceiţ, amyan daxıcoz abri aɼaɼ iaja dazxuəcuan «iaxınougo vba rzamto aʔquə uəstaɼ, nas uəʒoıab aşḳola dtouçaɼ, dəuayxaɼ» ħa eiħaz.

sara aguərgıən xaçara xıəmʒoıʃanə, səʒoıab ləmya sərquar ləgunaha səkuʔaɼ, ui açḳəs sazaair eioıəuɼ, aynapħəsgıə dəş pazəmaairəi» ħa.

aynə daxıaaiz ipħəs danəizç-

aa — aaizçaaiţ. axa uəs iaarlas nə akgıə ləeimhеiţ. pətk anaabʇəs. aʇajara iguahoʔa danaaq ala, taqguaguagıə xuəɥək dlax ɸəxʔa danəiba. nas iaaʇərəigəe eiţ apapəi iarei eibərhaz.

taqguagua ari aja lxə aalxnaqeiţ. «apap uirguəbzəoızaap ʃta aguərgıən uxauçargıə ʇgıa iuəmboʔa uzboiţ. ui apaça dəugıə uargıə ʔabaqaz rhaaiţ. ubri akuən uajə ihagəz, hanaj aguərgıən xaçara, ubərt apap ʇa rzakıa rso aamta anʇa itargəl»...

— bara, apap ixarouzei. haз oıab qara ʔquəpxıarak hazlərç ozar ha aup apap shargıə. adikuan shargıə uaxı səzdəkuəu»..

— ubərt uəpapəi udikuanəi iuzəqarço akgıə əqam. amala hajəntəɸxa auaxuama htauərɬ gəloiţ auaa hxəɥɥo».

— səзoıab açara səzʹətonda, yənɸgıə aguərgıən sxasçarən.

bara işəbho səzdəram. axa haзoıab açara ləmanə dqalar hara hzə zaqa ixıəз dəuu bdər uama. ubri anays largıə dəuay xap».

—uəзoıab açara lauər aɥkuənʇa asalam ʔquə rzəlya dalagap. nas axıз dəu ulərgap, lhan laaiguara akıanqazə açkə zзax uaz kamaɥəɥ lxə dnəkuşəiţ. da zaasamərquəlʔa.

— uaha iəʔhara anəʔmou sara asamərquəl sələʔxəueiţ», lheiţ kamaɥəɥ. dnagəlan naqɸiraxı axuəştaara dnəɸhaɸeiţ.

— zakuəzei, dad. iəbзaxəua? hara atəphara bazahkəueiţ, bara akıanqa açkə azəbзaxuama? iheiţ alias.

— nas dəryagıəx aiʇajara in alagaxţ. axuəɥə dşərnatşa. agu ərgıən şərxarçara aɸə. alias imuзoʔa anəlba taqguaguagıə dazərazxəeiţ. aiharak haзoıab akə iləxuartaxoiţ ha azə.

abri aftəxı pətk anaabʇəs ap isar kuaçia adərra iərteiţ abri eipş-abri eipş azə uahtaxəup ha. iargıə map imheiţ. alias iə uara çkıəçkdifozma deiguəroı anə dazərazxəeiţ.

uajə ʃta ʒəuəskua dərɸeiţ. ap ap inaiaʇajan aɸhara iəqarçaz auəxa apisar drəmanə ineiən maзalaʔa apap aguərgıən rxai çeiţ. nas uaxıənɸ inagıəʇən alias iynə iaain. aguəlaʇa aaiz ərgan, axuəɥə dərnatəiţ.

auəxa şaanза ayara iaxaɸan: ixumarţ. iɥɥeiţ rəzxara. kama ɥəɥ xuəɥə ayənɸraan danərnə hoz, ləyxuə anərjuaz, ləxıз zm aanaz. iaçanakuaz. danəiz ahsa kua. axaʇa uha iərhakuaz rgualadərʔeiţ: axaçamuəs aɸə axa ʇa dəşreioıxaşa. xıəmзoıək şəl əmgaşa, aphəsməuəs azgıə ahsa dreːoınə dşəqalaşa aɸə. nasgıə açara bzia lounə anxaʇa irzeioıəu auəs nəquəlgo dşəqalaşa. aguabziara şlouşa aɸə zegıə rhakueiţ.

apap daxıɸaz: «apapəi adinəi rəzgıə uəsuəy oıuoıuanə dqa larazə» hagıə naciçeiţ.

— ui şpa, apapəi adin uəsəi zərkuadaşazə dəuəsəuy oıuoıua nə dqalaaiţ uhama?» iheiţ kua çia.

—hai uara kuaçia maза uha, argama uha abri apsata uəs ia pərxagou akuəmzar daɸakə uhom. amala irhom uara asocialistʇa rɸə maзala auəs uueiţ ha iərho». iheiţ apap dguaanə, dagıəyagəlţ, amca eipş deibakua.

— aai. uara işəuho akuxap, sara ssocialistup. uara uakuən ari sazəmhacəz. uargıə uaxa ab ra uaaʇərçəiţ. uajə aakıəskıa axəlapşy dsaʇajon abri açəxu-

ala. uara uakuxap ubri iɸə ibə jəz!».

— dbəjəit zaxızəuzei, sara işpəkuəu səşbəjuaz! / işpəkuəu uəşsaʒhaua? ihan apap aiʔa da axəçit.

alias dnein dəiho, dəiyo aarlaha aiʔa dnaxairɸeit. aftaxı kuaçia iaxı dnagıaʒən «akə eipşəmkua səuhoit uaxa səynə, syara xuəyə aɸə, apap uimaʒh arazə, ʃguə nəibamərxarazə» ha nas agıərt ayara iaxaɸakua zgıə zegıə narəbʒalan. iaaində rʔlaʔa rəüən dasəu rtəpkua rɸə eitanadərɸeit. nas ayara eitaa dərɸeit...

ubas şaanza ayara iaxaɸan, ianşa dasəu rəyənkua raxı iceit apʔma dnəha nəpxıanə.

asasʒa nəkuçnə rəynkua raxı ianca. alias daaʒajan: «çoup, axarq haut. aqabaa aabeit. guampxa-ʒəmxa axuəyə dahnatəit, psrak-ʃrak eipş iahpxıazoz aguərgıən xaçaragıə iaaguəoıit. axa ʃta agura ganə səqoup, haoıou iənasəp ʒgıaxəeit. hazoıab aşkola daanaxuap ha, açara loup, dəuayxap ha».

— iaamuəşaz, iahəmguaoııəş az anaaguəoıı, uajə ʃta uəsgıə ma hazoıab açara daanaxuanda». lheit taqguaguagıə.

— uajəʃta açara ʤaanaxuarə mha sʔom. axa ak bashoit ba ra: çəpx azoıab aşkolaɸə dannazga ubri aşkola eihabə. aphəs eikuəzzaʔa iəqaz. uəzoıab ayra apxıara ha akər ldərzoma ha dsəzçaait. iəbdəruazei sənɸa dannazgalakı ubri ɸarpas isəltar».

— nas uəguə itouzei ubri azə?».

— sguə itouzei bəmboi, uajə uəsʔa ishoit. naq-naq eiha ha zxuəcəp. abri haxuəpha ɸəc kuaçia ɸəm kətanɸəiup. abraqa ian dəqam, iab dəqam zhaz eipş, astarşən iynə dəqoup. abraxı haaipxıanə haynəqa daag ar, iara izəngıə eioııəup, hazoıabgıə anban xuəyək ləirçar ub rəgı akə iləxuarən. aşkola ata larazə vba lərtarəməzt».

— uara uəpxəzgıə ulabɸaba gıə ubri azoıab aşkola ltaçara akuəmzar uaha daɸak axıə uxə əqam. iqahçap ubrəgı. ialşo aabap. iara haxuəphagıə ii ho. iguə zəzco eilahkaap».

— ui map ihaphа bara bəmʔan, ui mou haiuaʒaxaanzagıə iara araxı iseihaxıan, hara hɸə dəqazar şeioııaifoz. ibəmdəruoi hastarşən iəuayəfa?!».

— ui iqnə asqaamta dəzlaan çasəzgıə omaʔa izboit... axa as ʒqıa iaarlasnə akgıə iouəmhan. naqnaq iargıə iguə iaanago ub ap — iuahap. hargıə hazxuəcəp» lhan taqguagua, ubri aɸgıə iaançasəit.

abri aftaxı jabaqa mşə aaiasuanə aizaraɸə aliasəi kuaçiei eikuʔeit. eiʒajeit. daaraza guaxuas iqaiçeit kuaçia alias eihaz. dəuk mərçəkuagıə kuaçia daait dara raxı. deiçazərxoz, «acguə xʒanə aləoıurə iəkuləeit». ha iɸəi ikuadərəi rakuən iəmaz, iɸə dnakuɸan daait. uəbri aɸınə inarknə kamayəy aʔquə daiərpxıo dalagəeit.

abri deiguəroııon alias. adunei amaa zkəz az epş ixə ipxı azon: adgıəl façaɸəs iəman. aj yan xəlpasə. ubri aqara abri auəs deiguəroıeit.

kamayəy aşkolkua raxı aca ra aamtanza, fba-bəʒba mza rəynəuçqa apxıarei ayre: ibzia nə ilçeit. uajə fta deiçazərxo ha uəs əqam, ianaamtou lnagaroup. izban uhar çəpxgıə xuəyək abri auəs dakudərguəoıxıan...

axroniķa

d. i. gulia iubilei

ianvar mza 30 rzə . aquaҧi ahəntkarraҧ ҭeaҭr aҧə iəqan **d. i. gulia** iiubilei amyapgara.

ay. kuɥuloria aizara naairҭ aftaxı d. i. gulia iyəmtakuei, 45 şəkusa raaxəs aliҭeraҭura auəs iazəiuxıou rzə axʒajara **qaiçeiҭ ay. delba.**

axʒajara danalga aftaxı adnəhalarakua qarçeiҭ: apsnəҧi apartia organizacia obķomi, acentr nagɜara ķomiҭeҭ rqnəҧ adnəhalara iheiҭ ayəza **a. vardania,** ķərtҧəlaҧi aĭquəyyʒa reidgəla aqnəҧ apoeҭ ayəza **eu li,** apsnəҧi aĭquyyʒa reidgəla aqnəҧ ayəza s. ɥanba. çaradəula auəs zua raxıənҧi ay. **a. ahaşba,** apsnəҧi akomҧar obķom aqnəҧ ayəza biguaa. ubas adnəhalarakua qarçeiҭ apsnəҧi apoeҭʒa, aĭquyyʒa, adramaҭurgʒa, akərtkua rəşķol № 3, ap sua şķol n. laķoba iəxıɜ zxəu, ubas egıərtgıə.

abartkua rəftaxı ay. **fadeev a.** drəpxeiҭ sssr zegıə aqnəҧ asoveҭҧ ĭquyyʒa reidgəla aqnəҧi aҭelegramma iaarəftəzəi, egıərt aҧəla ҧaʒkua rəqnəҧgıə aҭelegrammakua iaarəftəzəi.

aizara aftaxı **d. gulia** iiubilei axıɜala akoncerҭ əqan.

abartkua zegıə rəftaxı iəqan abankeҭ.

a x k u a

adaqıakua

1. b. **ʃənkuba** — kərtʀəlaxı 6
2. l. **balaxaşvili** — ɥavɥavaʒei ixuəɥrei iarpəsrei . . 7
3. **ţician ţabiʒe** — akərtua liţeraţura aḳlassiḳ 12
4. i. **ɥavɥavaʒe** — abragı ḳaḳo ibzazara aqənʀ 15
5. i. **ɥavɥavaʒe** — ḳacia-adamiani 18
6. i. **ɥavɥavaʒe** — apoeţ 22
7. i. **ɥavɥavaʒe** — aapən 22
8. i. **ɥavɥavaʒe** — aɥɥia iajabɿ 23
9. l. **labaxua** — akərtkua rpoeţɿa raxı 26
10. ş. **rustaveli** — apoema «abɿas ɿa zɬəu» acəpɿaxa . . 39
11. ḳ. **ɥiɥinaʒe** — «abɿas ɿa zɬəu» 32
12. **davitaşvili** — anɿa satoumçan 39
13. m. **gurieli** — auayəʀəysa 39
14. a. **çereteli** — apoeţ 40
15. a. **ʃanʃiaʃvili** — sbahɥa 40
16. p. **iaʃvili** — aɬaxuei aɿəḳubari 41
17. s. **euli** — sara spero 41
18. g. **ţabiʒe** — açəxuʀanʀi adilizans 42
19. ḳ. **lordḳipaniʒe** — iəkuahxəp aqəkurei respubliḳa . 43
20. l. **labaxua** — aḳolxoz bzia 46
21. b. **ʃənkuba** — aiaɿakua zeicəpxaşam 52
22. d. **gulia** — ḳamaɥəɥ 53
23. — axroniḳa 59

---

asaxıakua təixəiţ g. gulia

ataḳzəpxəkuu aredaḳţor **s. ɥanba** aţexredaḳţor **l. labaxua.**

irḳıəpxiţ agazetkua „soveţsḳaia abxaziei" „apsnə qapʃi" rḳıəpxıərtaʀə
apliţ aguraga № 1460 aţiraz 1.100 azaḳaz № 2518

axu 1 m. 50 kap.